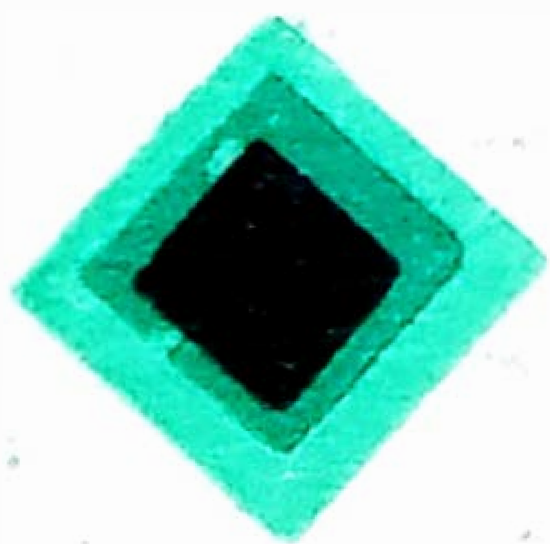
Ana I. Borca • Ion Gh. Cîrmu

Autoritate și... autoritate

PENTRU PĂRINȚI

Editura didactică şi pedagogică

Lei 1,85

Ana I. Borca • Ion Gh. Cîrmu

AUTORITATE ŞI... AUTORITATE

PENTRU PĂRINŢI

Editura didactică şi pedagogică
Bucureşti 1975

Redactor : *Vanuș Neamțu*
Tehnoredactor : *P. Gașpar*
Coperta colecției : *Constantin Guluță*

Premisele autorității părintești

Cuvîntul autoritate provine din latinescul *auctcritas* și înseamnă putere, dreptul de a da dispoziții, de a impune cuiva ascultare în virtutea unei calități sau a unei împuterniciri. Cuvîntul autoritate înseamnă însă și ascendent, influență care rezultă din stimă și admirație. În acest sens, auzim adesea : cutare are autoritate asupra elevilor, a copiilor etc. Cuvîntul are, desigur, și alte sensuri. Ne-am oprit la acestea, deoarece sînt strîns legate de munca educativă pe care părinții o desfășoară cu copiii lor, autoritatea fiindu-le foarte necesară pentru reușita strădaniilor îndreptate spre acest scop.

Auzim cîteodată spunîndu-se : „Și-a pierdut autoritatea în fața copiilor săi". Înseamnă oare aceasta, în toate cazurile, că tatăl sau mama și-a pierdut dreptul de a impune copilului său ascultare în virtutea calității sale de părinte ? Nicidecum. Mai degrabă înțelegem că el nu mai dispune în fața copiilor săi de acel ascendent, de acea admirație și respect de care ar trebui să se bucure și care i-ar asigura autoritatea. Cu alte cuvinte, autoritatea față de copilul tău este o calitate care se cîștigă și care poate fi menținută, slăbită, întărită sau chiar pierdută, dar

Cuprins

Premisele autorităţii părinteşti 3
Afecţiunea şi dragostea raţională, garanţii ale păstrării autorităţii. La ce duc exagerările 9
Autoritate şi prietenie 16
„Bunătate“ şi autoritate 22
Recompense 28
Excesul de „autoritate“ 32
Atitudinea distantă faţă de copil 36
Supraestimarea... în sprijinul autorităţii ? 40
Efectele moralizării 44
Să nu ameninţăm inutil pe copii ! 49
„Băiatul meu e deştept“ 51
Sorin şi bunicii 53
Să ne facem timp pentru copiii noştri 55
Fermitate 57
Cu autoritatea... în delegaţie 59
Să dăm explicaţii exacte ! 61
Autoritate periclitată 63
Convalescenţă întîrziată 65
Să nu „menajăm“ copilul de adevăr 67
Puterea exemplului personal 69

Cuprins

Premisele autorității părintești 3
Afecțiunea și dragostea rațională, garanții ale păstrării autorității. La ce duc exagerările 9
Autoritate și prietenie 16
„Bunătate“ și autoritate 22
Recompense 28
Excesul de „autoritate“ 32
Atitudinea distantă față de copil 36
Supraestimarea... în sprijinul autorității ? 40
Efectele moralizării 44
Să nu amenințăm inutil pe copii ! 49
„Băiatul meu e deștept“ 51
Sorin și bunicii 53
Să ne facem timp pentru copiii noștri 55
Fermitate 57
Cu autoritatea... în delegație 59
Să dăm explicații exacte ! 61
Autoritate periclitată 63
Convalescență întîrziată 65
Să nu „menajăm“ copilul de adevăr 67
Puterea exemplului personal 69

Redactor : *Vanuș Neamțu*
Tehnoredactor : *P. Gașpar*
Coperta colecției : *Constantin Guluță*

Premisele autorității părintești

Cuvîntul autoritate provine din latinescul *auctoritas* și înseamnă putere, dreptul de a da dispoziții, de a impune cuiva ascultare în virtutea unei calități sau a unei împuterniciri. Cuvîntul autoritate înseamnă însă și ascendent, influență care rezultă din stimă și admirație. În acest sens, auzim adesea : cutare are autoritate asupra elevilor, a copiilor etc. Cuvîntul are, desigur, și alte sensuri. Ne-am oprit la acestea, deoarece sînt strîns legate de munca educativă pe care părinții o desfășoară cu copiii lor, autoritatea fiindu-le foarte necesară pentru reușita strădaniilor îndreptate spre acest scop.

Auzim cîteodată spunîndu-se : „Și-a pierdut autoritatea în fața copiilor săi“. Înseamnă oare aceasta, în toate cazurile, că tatăl sau mama și-a pierdut dreptul de a impune copilului său ascultare în virtutea calității sale de părinte ? Nicidecum. Mai degrabă înțelegem că el nu mai dispune în fața copiilor săi de acel ascendent, de acea admirație și respect de care ar trebui să se bucure și care i-ar asigura autoritatea. Cu alte cuvinte, autoritatea față de copilul tău este o calitate care se cîștigă și care poate fi menținută, slăbită, întărită sau chiar pierdută, dar

nu impusă ; ea decurge din calitatea de părinte, dar nu se realizează în mod automat.

Educarea este o funcţie specific socială şi presupune influenţarea continuă a copilului într-o anumită direcţie, influenţare care se desfăşoară mai mult sau mai puţin organizat, mai mult sau mai puţin conştient ori voit (să nu ne închipuim că-l influenţăm pe copilul nostru numai atunci cînd dorim noi). În acţiunea educativă se întîlnesc situaţii foarte diverse, apar neajunsuri datorite comodităţii, neglijenţei, încăpăţînării copilului, situaţii în care acesta e pus să facă şi lucruri care nu-i sînt pe plac şi cu care trebuie să se obişnuiască de mic. Cîteodată el vrea să facă lucruri pentru care nu este încă pregătit sau care nu se potrivesc vîrstei lui. Este deci nevoie de autoritatea educatorilor pentru a-l convinge pe copil să facă ceea ce trebuie, chiar dacă uneori nu-i convine, şi a-l opri să facă lucruri neindicate sau periculoase pentru el.

La prima vedere s-ar părea că autoritatea părintească se manifestă ori prin interzicerea unor acţiuni, ori prin impunerea altora. Totuşi ea nu se opreşte aici şi acţionează (sau ar trebui să acţioneze) asupra puterii de discernămînt a copilului, cultivîndu-i voinţa, capacitatea de a respecta anumite principii şi norme de viaţă. Copilul respectă pe părintele său nu pentru că acesta ar fi „depozitar" al tuturor puterilor, ci pentru că îl convinge „evidenţa adevărurilor lui", temeinicia argumentelor şi raţionamentelor sale. Cum ar putea altfel un părinte să aibă certitudinea că interdicţiile sau îndemnurile sale vor fi respectate de copil, mai ales în situaţia în care acesta se va afla singur în faţa cerinţelor vieţii şi societăţii ?

Au fost epoci istorice întregi cînd autoritatea, în general, şi cea a părinţilor, în special, se asigura prin impunerea despotică, fără replică, a unor reguli. Neîndeplinirea lor atrăgea direct pedepse, de cele mai multe ori corporale, în toată gama lor. Într-un manuscris egiptean se menţiona : „Urechea băiatului se află în spatele lui", cu alte cuvinte, băiatul înţelege sau învaţă numai dacă e bătut. Şi la noi se foloseşte adesea dictonul popular : „Bătaia e ruptă din rai", dar oare toţi care-l aplică ar fi bucuroşi, la rîndul lor, să primească bătaie cînd ar merita o pedeapsă ? Este normal ca părinţii să folosească mijloace de constrîngere (citeşte exigenţă şi convingere) şi de recompensă, bătaia însă nu rezolvă impasurile. Brutalitatea nu are ce căuta în măsurile educative ale părintelui. De asemenea, tot o anumită „autoritate" părintească acţiona înainte vreme şi la încheierea căsătoriilor, în alegerea meseriei. Evident, nu era un lucru bun cînd părinţii impuneau copiilor să îmbrăţişeze meserii pentru care nu aveau posibilităţi sau vreo atracţie. Din nefericire, asemenea cazuri nu sînt rare nici în zilele noastre. La fel, în privinţa alegerii partenerului de viaţă.

Ce calităţi ar trebui să întrunească un părinte pentru a se putea bucura realmente de autoritate în faţa copiilor ? Cum se poate obţine şi păstra autoritatea necesară ?

O cultură generală solidă, un aşa-zis „minimum" pedagogic, o pregătire temeinică în meseria pe care o exercită şi o comportare exemplară contribuie, desigur, într-o anumită măsură la creşterea autorităţii părintelui în faţa copilului, îl ajută să ia măsuri pedagogice cît mai adecvate. Dar îi mai sînt necesare şi multe alte însuşiri.

Firește, nu oricine poate să dispună de o cultură generală vastă. Dar a fi la curent cu marile probleme ale zilei, a ști ce se întîmplă în țara ta și în restul lumii și, mai ales, a avea un punct de vedere în aceste probleme — pentru a putea răspunde la cît mai multe din întrebările copilului tău — sînt cerințe elementare pentru orice părinte și ușor realizabile azi prin mijlocirea presei, prin lectura unor cărți, prin emisiunile radioteleviziunii, prin participare la conferințe, vizionarea de spectacole etc.

Cît privește pregătirea profesională, prezintă importanță nu atît ocupația părintelui, ci locul pe care-l ocupă în meseria lui. Din discuțiile obișnuite din familie, din modul în care vorbesc alții despre părinții lui, copilul își dă foarte repede seama dacă ei se bucură sau nu de stima și respectul celor cu care lucrează. Această considerație se infiltrează și se statornicește cu timpul și în sufletul copilului.

Dar mai presus de toate contează nu ceea ce părintele spune, ci ceea ce face, cum se comportă în orice împrejurare.

Este adevărat că măsurile educative ale părinților sînt dictate de cele mai multe ori de bunul simț, de un simț pedagogic înnăscut sau de ceea ce au moștenit pe cale empirică; ele nu sînt luate pe baza unor cunoștințe pedagogice, așa cum ar fi de dorit. De aceea, numai uneori sînt reușite. Așa se face că părinții întreprind și măsuri mai puțin indicate sau cu totul anapoda, chiar contraindicate, care duc în unele cazuri la adevărate catastrofe familiale. Firește că avînd cunoștințe pedagogice, fie și elementare, am fi mai pricepuți la luarea de măsuri și n-am fi puși în situația de a reveni uneori asupra lor. Or, greșe-

lile care impun revocarea unei dispoziții sau măsuri prejudiciază acțiunea educativă și scad din autoritatea educatorului. Cu atît mai mult greșelile asupra cărora nici măcar nu mai revenim. Să-l punem întotdeauna pe copil în situația de a vedea în noi, părinții săi, oameni drepți, fermi în hotărîrile pe care le iau, convinși de ceea ce spun și fac.

Pentru a se bucura de autoritate în fața copiilor, părinții trebuie să ducă, în primul rînd, o adevărată viață de familie, model de stabilitate și coeziune, de moralitate, sinceritate și afecțiune. Apoi, relațiile civilizate și bazate pe condescendență reciprocă cu cei din afara familiei, vocabularul pe care-l folosesc, atenția față de problemele altora, bunele maniere, toate acestea atrag respectul altora și, implicit, al copilului.

Cinstea, spiritul de dreptate, concordanța între vorbe și fapte sînt cerințe elementare față de care copiii sînt extrem de sensibili. Micile „neglijențe" din comportarea părinților, „măruntele" lor greșeli parcă le declanșează spontan un resort subtil de înregistrare. Copilul este, de asemenea, foarte sensibil la neadevărurile exprimate de adult. Chiar dacă nu face întotdeauna caz de asemenea abateri sau pare că nu le observă, în realitate ele îl impresionează și-i cultivă o părere defavorabilă despre cel care le comite sau, uneori, tendința de a proceda și el la fel.

Răbdarea, stăpînirea de sine sînt calități indispensabile unui educator dornic să-și păstreze pres-

tigiul, autoritatea în fața copiilor. Dictonul popular „Numără în gînd pînă la zece, înainte de a răspunde“ sau zicala „Noaptea este un bun sfătuitor“ trebuie avute în vedere în mod special în relațiile cu copiii. Așadar, să nu ne pripim în aprecierea situațiilor, să nu luăm măsuri înainte de a gîndi temeinic.

Afecțiunea și dragostea rațională, garanții ale păstrării autorității. La ce duc exagerările

Dragostea părinților pentru copii este un sentiment atît de firesc încît oricine rămîne consternat cînd întîlnește cazuri — ce-i drept, extrem de rare — de părinți care fac excepție de la această regulă. Sînt însă mulți părinți care nu știu cum să și-o manifeste : unii își ascund dragostea din teama de a nu-și pierde autoritatea, alții se plasează la polul opus, copleșindu-i cu propriile lor sentimente.

De regulă, copiii simt că sînt iubiți de către părinții lor, oricît de subtilă și de ascunsă ar fi modalitatea lor de manifestare. De aceea, cînd sentimentele de dragoste ale părinților sînt bine dozate și exprimate în forme potrivite, echilibrate, ele atrag după sine și iubirea copilului, statornicindu-se astfel o puternică afecțiune reciprocă. Evident, aceasta contribuie și la întărirea autorității părinților. Am folosit aici în mod special termenul de *întărire*, pentru că autoritatea nu se cîștigă și nu se menține numai pe baza dragostei și afecțiunii reciproce dintre părinți și copii. E adevărat că nu poți respecta, asculta și urma cu plăcere un om pe care nu-l iubești, dar

tot atît de adevărat este că afecţiunea nu atrage după sine necondiţionat îndeplinirea benevolă şi cu plăcere a sfaturilor, îndemnurilor şi dispoziţiilor primite de la persoana în cauză. În schimb, nu rare sînt situaţiile în care, din dragoste pentru cineva, copilul depune eforturi mari pentru îndeplinirea unor obligaţii, pe care, altminteri, le-ar ignora.

Supravegherea propriilor sentimente este absolut necesară, dar nu uşor de realizat. Dovadă : există mulţi părinţi care îşi manifestă în mod excesiv sentimentele lor faţă de copii. Expresia „puiul ciorii" (în sensul că cioara îl vede pe puiul ei ca fiind cel mai frumos dintre toate vieţuitoarele) a fost creată de înţelepciunea poporului printr-o îndelungată şi foarte fină observare a psihologiei fiecărui părinte — care, de regulă, este înclinat să vadă în odrasla sa, copilul cel mai deştept, cel mai frumos, cel mai cuminte.

„Puiul mamei", sărăcuţul de el este mereu „nedreptăţit" şi nu i se recunosc toate meritele. Cînd acest copil mai este şi singur la părinţi, lucrurile se complică, „meritele" lui devin şi mai mari, iar „nedreptăţile" şi „lipsa de atenţie" a profesorilor faţă de „inegalabilele" lui calităţi, de-a dreptul strigătoare la cer. Observaţi-l ! El este îmbrăcat cu tot ce e mai scump şi mai frumos, cu ceea ce mama sau tatăl lui nici n-ar fi putut visa vreodată, cu ceea ce nu au nici colegii ai căror părinţi au, poate, venituri mai mari. Lui, unicului, i se oferă tot ce-şi doreşte şi-i poate pune la picioare această dragoste exagerată a părinţilor. Este copilul căruia i se trece cu vederea totul şi i se iartă orice greşeală, care merită întotdeauna crezare şi are oricînd dreptate

— atît faţă de părinţi, cît şi faţă de tovarăşii de joacă, atît faţă de profesori, cît şi faţă de colegii de şcoală. Urmările unei asemenea „dragoste" nu se lasă mult aşteptate. Îngîmfarea şi dispreţul, aroganţa şi încăpăţînarea, lenea şi superficialitatea, fără să mai vorbim şi de alte consecinţe mult mai nefaste, fac dintr-un asemenea copil o fiinţă nefericită care nu-şi poate găsi locul nici în şcoală şi nici, mai tîrziu, în societate. I se pare că totul i se cuvine, că părinţii sînt obligaţi să-i satisfacă orice dorinţă, că e firesc să-i tiranizeze. Despre autoritatea părinţilor, într-o asemenea situaţie, nici nu mai poate fi vorba.

Dar, ne vor întreba unii părinţi, cum să nu le punem la dispoziţia copiilor noştri tot ce poate contribui la dezvoltarea lor fizică, intelectuală, morală ? Să le punem, să le creăm condiţii cît mai normale de lucru, de dezvoltare, dar *să nu exagerăm*. Nu este folositor pentru buna lui creştere ca un copil să vadă că facem economii la hrana celorlalţi membri ai familiei, pentru ca el, cu mofturile lui, să poată risipi bucate preţioase. Să nu-l lăsăm să ajungă în situaţia de a i se părea normal ca părinţii să se îmbrace modest, sacrificînd nevoi personale normale, numai pentru a-i cumpăra lui tot ce îi pofteşte inima, pe care nici măcar nu-şi dă osteneala să le păstreze în stare bună.

Cum — se va spune de asemenea — să nu luăm apărarea copilului nostru în diferendele lui cu colegii de joacă şi de şcoală ? Ba da, dar nu ca să-i dăm neapărat dreptate cînd aceasta nu-i de partea lui. Să nu fim nedrepţi cu alţii, căutînd pentru copilul nostru dreptatea pe care nu o are. Nu rareori, în astfel de situaţii, părinţii admonestează pe copiii

vecinilor ori pe colegii de școală ai odraslelor lor, ajungînd la neînțelegeri cu vecinii și cu profesorii.

Alți părinți se „apără“ întrebînd altminteri cu sinceritate : Cum, să nu lămurim situațiile neclare ce se ivesc în legătură cu activitatea școlară a copilului meu ? Ba da, dar să nu-i credem fără a verifica spusele lor, să nu tragem concluzii înainte de a ne informa la profesori, la colegi, înainte de a le cere părerea.

În dragostea lor exagerată, oarbă, acești părinți sînt atît de subiectivi încît nici după ce află adevărul de la școală, tot nu-l cred. Am avut prilejul să stau de vorbă cu tatăl unui elev exmatriculat pentru multe și repetate abateri de la disciplina școlară. Chiar și după ce i s-au arătat în detalii abaterile săvîrșite de copil, tatăl a rămas la fel de „nelămurit“ ! Dragostea părintească nesăbuită, neexigentă, l-a împiedicat să discearnă adevărul și să înțeleagă necesitatea sancțiunii aplicate de școală.

Cu ani în urmă, în primii mei ani de învățămînt, aveam în clasă un elev care, în timp ce la alte obiecte lua numai note de 9 și 10, la obiectul pe care-l predam eu nu reușea să se ridice la mai mult de 7. Nu-mi făcusem o problemă din aceasta, întrucît nu era vorba de o situație rea. De fapt, nici nu remarcasem diferența pînă în ziua cînd întîmplarea a făcut să stau mai mult timp de vorbă cu tatăl acestui elev. Am discutat de toate. La un moment dat, a venit vorba și de copilul lui. Printre altele, vorbind de note, tatăl m-a întrebat cum îmi explic faptul că numai la obiectul meu băiatul este notat cu 7, în timp ce la toate celelalte obiecte are numai 9 și 10. Am simțit chiar o notă de reproș în glasul lui. În orice caz, faptul îi frămînta în mod deosebit pe părinți. Din comparația pe care a făcut-o, numind mai mulți profesori exigenți la care copilul are note bune, mi-am dat seama că, deși justificată, îngrijorarea tatălui nu era îndreptată încotro trebuia. El nu era în stare să presupună că băiatul putea fi mai slab pregătit la obiectul în cauză și era obsedat de ideea că nota respectivă „îi strica“ situația școlară care, altfel, i-ar fi asigurat locul I în clasificarea elevilor pe clasă.

Trebuia acționat în două direcții : de adus la realitate tatăl, care nu se ocupa suficient de copil și îl supraaprecia, și apoi de solicitat elevul să învețe mai cu sîrg și la disciplina respectivă. Cu părintele, lucrurile s-au lămurit. I-am explicat ce deserviciu i-am face copilului dacă i-am da note pe care nu le merită. Am apelat la el ca împreună să sporim interesul copilului pentru acest obiect și să-l facem totodată conștient că pentru aceasta trebuie să lucreze mai mult și mai ordonat. Cu elevul, discuția n-a durat mult ; i-am vorbit de întrevederea cu tatăl lui, de neliniștea părinților determinată de nota obținută la obiectul predat de mine și hotărîrea comună de a-l ajuta să se pregătească mai serios. I-am spus însă că situația depinde în primul rînd și în măsură hotărîtoare de el însuși.

Desigur, lucrurile nu s-au îndreptat imediat. După o perioadă de încercări susținute și de eforturi, roadele n-au întîrziat însă să se arate.

Alt caz. Fetița era inteligentă, dar superficială. Părinții n-o supravegheau îndeajuns, din care cauză venea la școală cu temele nefăcute sau cu greșeli provocate de graba și superficialitatea cu care lucra. La aceasta se adăugau și unele boroboațe sau chiar obrăznicii. Rezultatul : note mici la diferite obiecte,

notă scăzută la purtare și diferite pedepse. Pînă la urmă, eleva nu a mai fost premiantă ca în alți ani. Părinții, în loc să se ocupe împreună cu școala de fetiță, îi credeau acesteia toate micile, dar nu mai puțin vinovatele minciuni. Mai mult, erau mereu în discuție cu învățătoarea care, după părerea lor, le „persecuta" fiica. În cele din urmă, au reușit s-o transfere pe fetiță într-o clasă paralelă, crezînd că acolo nu va mai fi „nedreptățită". Țineau cu tot dinadinsul la poziția ei de premiantă. Situația ei la învățătură nu s-a îmbunătățit însă. Un gest al fetiței m-a făcut să cred că ea și-a dat totuși seama de greșeală : la sfîrșit de an, a rupt pe furiș un braț de flori din grădină și i le-a oferit fostei sale învățătoare !

Au trecut anii. Ambiția și intervențiile părinților au ajutat-o probabil pe elevă să termine liceul. Tînăra a încercat de cîteva ori să intre la facultatea de medicină, dar nu a reușit. Disperată de eșecul repetat, s-a sinucis ! Acest trist epilog ar fi putut fi, poate, evitat dacă în locul dragostei prost înțelese și al supraaprecierii, părinții ar fi fost mai realiști, dacă nu i-ar fi băgat fetiței în cap că dispune de posibilități mai mari decît le avea în realitate.

Preocupați de viitorul copiilor lor, dar totodată dornici să nu-i supună la efort, unii părinți, în loc să-i obișnuiască din timp să muncească serios, intervin pe toate căile pentru promovarea lor pe nedrept, fac contestații peste contestații, cer reexaminări peste reexaminări etc.

În loc să-și folosească autoritatea pentru a pune copilul să muncească, și-o pierd de fapt, pactizînd cu comoditatea și practicînd procedee care frizează incorectitudinea.

Sînt, din fericire, și mulți părinți cu adevărat conștienți de răspunderea pe care o au față de viitorul copilului lor, care procedează cu exigență și măsură în îndrumarea lor. Nu este întîmplător că tocmai această categorie de părinți se bucură de autoritatea necesară în fața propriilor lor copii. Părinții trebuie să fie conștienți de faptul că viața comodă, indolentă și lipsită de efort, cu care îi obișnuiesc pe copii, dintr-o dragoste prost înțeleasă pentru ei, se răzbună amarnic mai tîrziu...

Autoritate şi prietenie

Să fii prieten cu copilul tău — cer cărţile de pedagogie — căci altfel nu vei putea pătrunde adînc în sufletul său, nu vei afla la vreme ceea ce îl frămîntă, nu vei putea lua la momentul potrivit măsurile corespunzătoare. Să fii prieten cu copilul tău — se spune de asemenea — pentru că astfel autoritatea ta sporeşte odată ce copilul constată efectul influenţelor tale educative.

Dar, mai întîi, ce înseamnă a fi prieten cu copilul tău? În multe privinţe (şi mai ales pentru copil) această prietenie are sensul general acceptat. Bernard Shaw spunea undeva că prietenul cel mai bun este şi „duşmanul" tău cel mai vajnic, este omul care te ţine mereu treaz, fiindcă nu-ţi iartă greşelile şi te ajută continuu să te îndrepţi. Înţeleasă, aşadar, astfel, o prietenie între părinţi şi copii nu numai că nu este imposibilă, dar este chiar necesară.

Prietenia adevărată presupune apoi încredere nelimitată. Cu prietenul te sfătuieşti, lui îi încredinţezi toate neliniştile şi preocupările tale intime. Şi sub acest aspect, prietenia dintre părinţi şi copii poate fi deci acceptată.

Prieten îţi poate fi doar omul pe care îl preţuieşti şi îl stimezi. Or, între părinţi şi copii trebuie neapărat să existe asemenea raporturi. Şi încă nu numai de la copii către părinţi, ci şi invers.

Poate diferenţa de vîrstă să constituie o piedică? Nicidecum. Se cunosc cazuri cînd persoane de vîrste foarte diferite au legat prietenii trainice şi de o mare frumuseţe.

Desigur că prietenia dintre adult (mai ales cînd acesta este şi educatorul direct) şi copil are şi cîteva note particulare, deosebite de cele care sînt proprii prieteniilor dintre persoane de vîrste apropiate — particularităţi impuse de însuşi scopul relaţiilor dintre educator şi educat, dintre părinte şi copil, de decalajul care există între experienţa de viaţă, preocupările, gusturile şi, în general, achiziţiile morale şi intelectuale ale acestora. Atitudinea educatorului, ceea ce discută el cu copilul, modul în care argumentează şi justifică orice act al său trebuie să concorde cu stadiul de dezvoltare la care se află copilul, cu particularităţile vîrstei şi personalităţii sale, cu ţelurile pe care le urmăreşte în opera educativă la o etapă dată. Aceasta înseamnă că un părinte nu poate aborda problemele în aceeaşi manieră în care le abordează cînd discută cu un prieten adult, că nu se poate sluji de acelaşi vocabular, de aceleaşi argumente etc. Plecînd de la aceasta, unii ar putea deduce că educatorul trebuie să se supună, de dragul micului său prieten, unei metamorfoze infantilizante (împrumutînd limbajul copilăresc al acestuia, comportîndu-se la fel cu el etc.) pentru a şi-l putea apropia, pentru a se face înţeles şi ascultat. Nu, nu este vorba de aşa ceva (care, de fapt, ar ştirbi prestigiul educatorului, efectul înrîuririlor sale), ci de

necesitatea adaptării mijloacelor de comunicare, a argumentelor la puterea de receptare a copilului și adolescentului. Dealtfel — experiența a demonstrat — nu împietează cu nimic asupra stabilirii unor asemenea relații dacă părinții lasă să transpară maturitatea lor (în gîndire, în logică etc.), căci — după cum bine observa un pedagog și cercetător italian, Piero Viotto, într-un interesant studiu despre educația prin joc a viitorilor cetățeni — copilul și adolescentul simt totuși nevoia unui prieten care să-i sfătuiască și să-i îndrume cu maturitate.

De regulă, un prieten are autoritate asupra celuilalt. Ea rezultă din prețuirea și stima, din încrederea pe care și-o poartă reciproc cei doi. Cam același lucru se întîmplă și cînd este vorba de părinți și copii. Fiind prieten cu copilul tău, nu există pericolul să-ți pierzi autoritatea în fața lui. Dimpotrivă, ea poate să crească — dacă înțelegi cum trebuie prietenia cu copilul, limitele între care ea se poate manifesta, direcția în care poate evolua.

„Eu sînt prieten cu fetița mea — îmi declara nu demult cineva. Încă de cînd era mică am reușit să mi-o apropii : ne-am plimbat mult împreună, am mers la spectacole, am discutat fel de fel, ne-am amuzat cînd a fost cazul etc. Îmi fac timp pentru ea în fiecare zi. Acum, cînd este mai mare, vine la mine cu probleme „serioase“ (chiar și din acelea care privesc pe prietenii ei, atitudinea, gesturile și propunerile lor), pe care le analizăm pe toate fețele și ne sfătuim cum să le rezolvăm, cum e bine să procedeze. Îmi spune orice, nu se teme de mine, și aceasta — cred — deoarece niciodată n-am pedepsit-o pe nedrept, n-am ocărît-o, ci am discutat cu ea calm, i-am explicat greșeala pe care a comis-o, necesitatea pedepsei care i se cuvine. De obicei, îmi susțin sfaturile și obiecțiile cu argumente și manifest foarte multă înțelegere față de dînsa. Fiindcă am discutat întotdeauna cu ea în mod apropiat, ca între oameni care indiscutabil se înțeleg, se iubesc și se stimează, fiica mea vede în mine un prieten de nădejde. Dar, prin aceasta, simt că autoritatea mea de părinte nu a fost diminuată, ci, dimpotrivă. Fata mă ascultă și îmi urmează sfaturile cu mai multă încredere și hotărîre.“

Eu socotesc că acest tată a reușit să găsească tonul potrivit în relațiile cu copilul său, limitele și direcția pe care trebuie să le aibă prietenia dintre ei.

Binevenită mi se pare și precizarea pe care a făcut-o o mamă, cu un alt prilej : „În fiecare caz — spunea ea — trebuie procedat în funcție de situația concretă, particulară. Eu, de exemplu, nu aștept ca fetița mea să-mi spună de fiecare dată totul, chiar dacă ar fi tentată s-o facă. Trebuie să-i rămînă și ei trăiri interioare, care să fie numai ale ei. Dar sînt convinsă că procedînd așa, îmi va spune la timpul potrivit pe cele într-adevăr importante“. Fără îndoială că această mamă gîndește foarte bine și obține rezultatele dorite prin felul ei de a proceda cu delicatețe și finețe, atribute absolut necesare în menținerea autorității noastre, în întărirea relațiilor prietenești cu cei pe care îi creștem și, în general, în procesul educativ.

Dar în practică, nu întotdeauna prietenia cu copilul rămîne la sensuri care întăresc autoritatea educatorului și care asigură totodată dezvoltarea armonioasă a personalității în formare.

Convinși, în fond, de necesitatea unor astfel de relații, unii părinți nu găsesc totuși calea de a le

realiza. Cunosc, de exemplu, un tată care se ocupă destul de mult de fetița sa, elevă eminentă în clasa a VIII-a, și care are o autoritate deosebită în fața ei. Aceasta pur și simplu nu-i iese din cuvînt : vine acasă la ora stabilită, pleacă în oraș numai învoită de dînsul, se îmbracă cu ce socotește el potrivit, închide televizorul atunci cînd i se spune. Tatăl e încîntat de comportarea fetei și atribuie obediența acesteia relațiilor prietenești existente între ei. Și totuși, din cîte am constatat, între ei nu este vorba de nici o prietenie ; fetița se supune cerințelor părintelui său mai mult dintr-un spirit de disciplină, din datorie sau, poate, pentru că acceptă o autoritate împinsă puțin prea departe. Dealtfel, se poate ușor observa că închide televizorul fără entuziasm, că îmbracă fără nici o plăcere haina recomandată de tată, că „înghite" indicația de a nu merge la film. M-am gîndit de multe ori că există pericolul ca fata, cu timpul, să-și ia măsuri de „apărare" și să înceapă să-i ascundă anumite lucruri, să ocolească unele adevăruri sau pur și simplu să rămînă fără personalitate.

Există și prietenii prost înțelese între părinte și copii. Mă gîndesc în primul rînd la numeroasele cazuri în care unul din soți, de obicei mama, mai ales cînd e vorba de fete, pe baza unei astfel de prietenii, îi ascunde soțului (dacă acesta este un om mai sever) preocupările fiicei lor, înlesnindu-i ieșiri în oraș la ore neindicate, cumpărîndu-i din bani „economisiți" tot felul de lucruri cu care tatăl nu ar fi fost de acord etc. Mamele care procedează astfel sînt convinse că soții lor nu „înțeleg" îndeajuns „vîrsta tînără, cu cerințele ei", că „nu mai sînt la curent cu lumea", că au „îmbătrînit" ș.a.m.d. Ele

nu-și dau seama de efectele dăunătoare ale atitudinii lor, de faptul că dărîmă autoritatea tatălui, îl situează în afara vieții propriei familii și că, de fapt, își periclitează grav chiar propria lor autoritate. Ce influență pozitivă mai poate exercita asupra tînărului un părinte incorect, care minte pînă și pe cele mai apropiate ființe ?

Tot de prietenie rău înțeleasă e vorba și cînd părinții înțeleg să discute cu „micii lor prieteni" tot felul de probleme. Gama unor astfel de discuții este foarte largă, începînd de la părerile nu tocmai corecte despre rude, vecini, colegi de birou, șefi sau subalterni, continuînd cu aprecieri hazardate la adresa școlii, a diriginților, a profesorilor sau învățătorilor, ca să rămînem în perimetrul „decenței".

Foarte grav este, desigur, cînd părinții degradează prietenia cu copiii prin confidențe făcute fără nici un discernămînt, printr-o așa-numită colegialitate împinsă uneori pînă la complicitatea la „ștrengării", unele chiar deocheate, prin lipsa totală de exigență și de principialitate în judecarea unor situații. Asemenea „prietenii" îi compromit pe părinți, anulîndu-le orice prestigiu și autoritate. Și nu este exclus ca tînărul, încă neformat, să ia drept model această conduită a educatorilor săi, concepțiile lor și să devină și el la fel cu „modelele".

Este bine, așadar, ca părinții să reflecteze mult asupra relațiilor cu copiii lor. În mod cert, apropierea dintre ei va servi operei educative. Dar numai dacă prietenia cu copilul este înțeleasă just, în toate implicațiile ei, și astfel manifestată încît să ducă la întărirea autorității educatorului și nu la anularea acesteia.

„Bunătate" și autoritate

În accepțiunea curentă — așa cum precizează și dicționarul — bunătatea este însușirea acelor oameni care fac în mod obișnuit bine altora, care posedă înclinarea de a face bine. În educație, ea subsumează o mulțime de calități, una mai importantă decît alta: răbdare, calm și bunăvoință, înțelegere și condescendență, stimă față de copil, dar și exigență, intoleranță (constructivă) față de lipsuri, obiectivitate în aprecierea faptelor și manifestărilor lui etc.

Cîndva am încercat să fac o listă pe două coloane, notînd pe profesorii „cei buni" într-o parte, pe cei „răi" în cealaltă. În general, nu mi-a fost greu, mai ales după ce mi-am dat seama că ea ar trebui întocmită fie după vederile mele de școlar — cînd ziceam că este bun acel profesor care îți trece totul cu vederea — fie după vederile mele de acum. Am făcut astfel două liste cu cîte două coloane. Din motivele arătate mai sus, evident, ele nu se prea potriveau. De exemplu, în toți anii de liceu am avut un singur profesor la franceză. Știa carte, ne explica frumos. În concepția mea de atunci el era cel mai bun profesor, dar nu pe considerentul competenței sale, ci al indulgenței pe care în mod obișnuit o manifesta

față de noi: dădea note numai de la șase în sus, nu lăsa corigenți, la teze nu ne supraveghea. În orele lui puteai să-ți pregătești lecțiile la disciplinele următoare, să-ți faci o temă cu care ai rămas în restanță, să citești un roman. Dacă te prindea, tot te ierta. Cu regret, dar n-am putut să-l trec în lista care reflecta vederile mele de acum, căci bunătatea lui era lipsită de exigență, și „zilele fericite" pe care ni le-a hărăzit în anii de școală aveau să se răzbune amarnic mai tîrziu: trei ani la rînd, mult după terminarea liceului, a trebuit să învăț franceza zilnic 1—2 ore, pentru a recupera imensele goluri cu care m-am ales de pe urma acestei „bunătăți".

Nici sub aspectul autorității, bunătatea de înger a profesorului meu de franceză nu a dat roade. Noi, elevii, nu-l ascultam niciodată. Mi-aduc aminte că nu l-am ascultat nici chiar atunci cînd clasa întreagă era pe punctul de a comite o năzdrăvănie nemaipomenită, iar profesorul ne avertiza, pe bună dreptate, și ne sfătuia cum nu se putea mai bine. Mai multă putere de convingere a avut un alt cadru didactic, pe care acum l-am pus categoric pe lista celor buni, căci era foarte exigent cu el însuși, venea la lecție totdeauna bine pregătit. Și cu noi era foarte pretențios. Nu primea pe nimeni în clasă după ce intra, și intra întotdeauna la timp. Așadar, un om care nu cerea altora mai mult decît lui însuși și cu atît mai puțin unor tineri în formare, care trebuiau să devină cadre de nădejde ale societății.

Și pe profesorul de chimie înclinam să-l socotim bun, deși era foarte sever față de noi, dar ne apăra mereu pe considerentul că părinții noștri, săracii, cheltuiesc mulți bani cu școala. El era „apă-

rătorul“ nostru în consiliul pedagogic, cel care susţinea să ni se ierte obrăzniciile și făcea presiuni asupra altor profesori, ca să ne „treacă“. Drept recunoştinţă, noi nu-i făceam mari necazuri cu disciplina, totuși, în fond, nu-l respectam și nu „credeam“ în el, căci simţeam pe undeva că bunătatea lui nu se bazează pe obiectivitate și că ceva nu era „în ordine“ în demersurile pe care le făcea spre a obţine indulgenţa altor profesori pentru noi.

Dar oare educatorii de-acasă, bunicii și părinţii, nu sînt socotiţi și ei „buni“ sau „răi“ după aceleași criterii ? Autoritatea lor nu este raportată la modul de a concepe ei înșiși bunătatea și în care și-o manifestă ?

Se știe că în majoritatea cazurilor bunicii sînt buni și totuși nimeni nu-i ascultă. Ei satisfac toate gusturile nepoţilor, le rabdă toate mofturile și năzdrăvăniile, renunţă la orice pentru cei mici, iar aceştia, în cele mai multe cazuri, nu-i ascultă, nu-i respectă și nu le sînt recunoscători. Cunosc un „nepoţel“ de acest gen, elev în clasa a... IX-a, care se întoarce aproape zilnic fără nasturi la haină, iar bunica îi coase la loc de fiecare dată, fără a-i face observaţie ; „băieţelul“ nu-și face pantofii, căci „bătrînei îi place să-i cureţe ea“ ; intră în casă fără să o „bage în seamă“ pe bunică, deși ea îl așteaptă cu sufletul la gură, iar în preajma orei de sosire a „micuţului“, tresare la fiecare zgomot al ușii.

Evident, autoritatea multor bunici dispare tocmai datorită acestei bunătăţi pline de îngăduinţă și renunţare, dar lipsită de exigenţă și fermitate. Nepoţii (uneori chiar și fiii) nu văd aceasta și cred că așa e în firea lucrurilor, întrucît de cînd e lumea

bătrînii sînt consideraţi ca fiind „depășiţi“ de evenimente, „rămași în urmă“, ca „nereceptivi la ce e nou“ și, de aceea, nu trebuie luaţi prea mult în considerare. Nu întîmplător nu li se cere niciodată părerea, iar atunci cînd spun ceva, nu sînt băgaţi în seamă. Ei văd însă și simt foarte bine toate acestea (în fond, semne ale necuviinţei), dar le trec cu vederea și iartă...

Dar părinţii ? Nu riscă și ei să-și piardă autoritatea dacă nu știu să îmbine bunătatea cu exigenţa și să o folosească cum și unde trebuie ? Faptele arată că da. Unul din colegii mei de școală avea niște părinţi „foare buni“ cu el. Nu-l certau, nu-l constrîngeau cu nimic și făceau eforturi mari ca să-i pună la dispoziţie tot ce-i trebuia și își dorea. Copilul se învoia de multe ori din internat și mergea acasă, iar cînd revenea, avea braţele pline cu bunătăţi. Multe din ele trebuia să le împartă colegilor de la care copia temele, celor care îi făceau desenele și obiectele la lucru manual. La sfîrșitul anului, promovau, bineînţeles, cei care au învăţat. El se alegea de fiecare dată cu cîte o corigenţă, două. Dar asta nu-l înspăimînta, pentru că, tîrîș-grăpiș, tot trecea în toamnă. Tatăl, mulţumit, se „consola“ : „Așa se face școala, mai bine, mai rău, dar important este că pînă la urmă, tot trece clasa“. Trei ani a mers așa. În clasa a IV-a de liceu, lucrurile s-au încurcat. Văzînd situaţia, tatăl a pus piciorul în prag, dar... prea tîrziu. Copilul îi cunoștea bunătatea (mai exact, slăbiciunea), îl știa incapabil să ia o măsură mai severă, așa că nu a mai depus nici un efort și n-a mai trecut niciodată de clasa a IV-a, rămînînd doar

cu trei clase de liceu. „Bunătatea“ părinților i-a facilitat închiderea drumului în viață.

În schimb, un alt coleg, cu părinți la fel de buni și de săritori cînd era vorba de fiul lor (și acesta venea de acasă încărcat cu bunătăți, avea tot ce-i trebuia ca să învețe bine — cărți, caiete, rechizite — și, în general, nu-i lipsea nimic), era sîrguincios și avea o comportare frumoasă. De ce ? Fiindcă părinții săi nu-i treceau cu vederea decît lucrurile mărunte, nesemnificative. Îi tratau cu toată seriozitatea greșelile mari, îl trăgeau la răspundere și-l determinau să le îndrepte. Cum era și firesc, din acest școlar a ieșit ceva în viață.

Bunătatea părinților și, în general, a educatorilor se poate manifesta în variate moduri. Ea poate interveni, de exemplu, cînd copilul a comis o greșeală și o recunoaște, ba chiar o regretă, iar educatorul, înțelegător, îl iartă ; sau, cînd copilul are nevoie de ajutorul cuiva, iar părinții ori profesorii, mereu atenți la ceea ce se petrece cu el, îi acordă ajutorul fără ezitare și la vreme ; ori, cînd copilul are nevoie de sfatul unuia mai mare, părinții își găsesc timp să discute cu el, să-l îndrume ș.a.m.d.

Bunătatea poate avea și efecte negative, dacă este greșit înțeleasă, dacă educatorul nu știe măsura și limitele între care și-o poate manifesta. De exemplu, unii părinți invocă „imposibilitatea“ de a-l refuza pe copil cînd acesta insistă să fie lăsat la televizor peste ora reglementară ori să meargă cu ei la restaurant, la unele filme și spectacole nepotrivite pentru vîrsta lor. „Costă“ mult și obiceiul părinților de a da copiilor cu mînă largă bani de cheltuială, de a nu-i mai întreba ce au făcut cu ei sau cum au procurat suma pe care au dat-o pentru cine știe ce lucru costisitor. La aceasta se adaugă, în unele cazuri, și alte concesii — îngăduință față de absențele sau întîrzierile de la școală, față de comportarea necivilizată și multe alte „scăpări“ — toate provenite dintr-o bunătate prost înțeleasă și care cultivă indirect incorectitudinea.

Manifestările izvorîte din bunătate și din dragoste pentru copii trebuie dozate cu grijă în funcție de particularitățile fiecărui copil și de situația concretă în cauză. Din comportarea părinților, copilul trebuie să înțeleagă că bunătatea nu exclude principialitatea, exigența și posibilitatea de a fi tras serios la răspundere pentru faptele sale. Numai în acest caz bunătatea se conjugă cu autoritatea.

Recompense

Unul din factorii care pot întări sau slăbi autoritatea educatorului este modul în care acesta folosește sistemul de recompense și pedepse — atît de necesare în activitatea cu copiii la școală și acasă. Ne propunem să analizăm, sub acest aspect, problema recompenselor.

După cum se știe, recompensele constituie unul din importantele mijloace de influențare pedagogică aflate la îndemîna educatorilor. Ele pot fi folosite atunci cînd copilul a îndeplinit o sarcină deosebită, cînd s-a achitat în mod exemplar de îndatoririle obișnuite sau cînd a făcut o faptă bună, a avut o atitudine care merită să fie apreciată. Ca principale forme de recompensă, sînt recomandabile pentru școală aprobarea, lauda, mulțumirea, premiul, la care se adaugă unele sarcini de onoare încredințate elevului. Lauda și aprobarea se folosesc și în familie. Aici însă, pe lîngă acestea, se mai poate recurge la o întreagă gamă de recompense : a-i dărui copilului lucruri pe care și le dorește, a-i permite participarea la unele activități preferate, cum ar fi unele competiții sportive, excursii, vizionarea unor spectacole etc.

Există vreo legătură între acordarea recompenselor și autoritatea părinților ? Există, și încă una destul de importantă. Felul în care acordăm recompensele poate influența în bine sau în rău autoritatea pe care o avem asupra copiilor. Nu trebuie să uităm nici o clipă că elevii sau copiii ne judecă cu orice prilej atitudinea și că aprecierea unei fapte dezvăluie, de fiecare dată, latura morală a personalității noastre. Copiii simt cînd îi pedepsim pe nedrept, dar și cînd primesc o recompensă pe care n-o merită, chiar dacă, la momentul dat, se bucură de ea. Există toate motivele ca autoritatea ta de educator să scadă în fața elevului sau copilului, dacă acesta își dă seama că n-ai fost drept cu el cînd i-ai acordat o recompensă, că n-a meritat-o integral sau în parte, ori dacă ai recompensat pe alții, colegi sau frați de-ai lui, pe nedrept. Din aceasta el poate trage concluzia că nu cunoști situația, că te-ai pripit în luarea hotărîrii sau că ai acționat neonest, neprincipial, fără obiectivitate, influențat de cine știe ce interese sau toane. Oricare din aceste greșeli duce la scăderea autorității tale de educator, de părinte ; nu mai poți apărea în fața elevului sau copilului tău ca om fără pată, drept și imparțial.

Mai sînt și părinți care țin să-și recompenseze copiii cu orice chip la sfîrșitul anului școlar. În timp ce alții primesc din partea școlii premiile pe care le merită și care au o valoare simbolică, unii copii sînt răsplătiți de părinți, chiar în același loc, cu „premii" mult mai substanțiale (pachete mari de cărți, îmbrăcăminte scumpă, ceasuri, biciclete ș.a.), uneori și pentru „meritul" de a nu fi rămas corigenți. Recompensele nu se dau decît pentru fapte deosebite, nu pentru obligații elementare.

Ca și în cazul aplicării pedepselor, atunci cînd promitem o recompensă trebuie să ne ținem de cuvînt. De aceea e necesar să ne gîndim bine înainte de a face astfel de promisiuni, căci nu poate fi nimic mai penibil și mai dăunător în opera educativă decît să nu ne respectăm promisiunile. Acest lucru acționează și asupra autorității educatorului, copilul pierzînd încrederea în el și în cuvîntul lui. De asemenea, recompensa (ca și pedeapsa) trebuie acordată în timp util, pentru a avea efectul stimulativ scontat.

Dar și felul recompensei are importanță pentru menținerea autorității educatorului. Ea trebuie să fie în funcție de vîrsta, preocupările, gusturile și trebuințele copilului. Iată o mică întîmplare edificatoare în acest sens : două fetițe se întorceau acasă de la serbarea sfîrșitului de an. Prima, elevă în clasa a VI-a, fericită. Luase premiul doi și venea cu diploma și cu cele cîteva cărți oferite de școală. Cea din clasa I aducea și ea o diplomă și cîteva cărți, dar venea plîngînd.

— Lasă, nu fi supărată, altă dată ai să iei un premiu mai bun — o consola mama.

— Dar am luat premiul I.

— Atunci de ce ești supărată ?

Printre sughițuri, eleva i-a explicat mamei că premianții clasei au fost nedreptățiți : copiii cu mențiuni primiseră ciocolată !

Aici, evident, greșeala era a cadrelor didactice care n-au ținut seama de particularitățile vîrstei elevilor.

Este de preferat ca darurile pe care le facem pentru a-i recompensa pe copiii noștri să fie mai ales din acelea care vin în întîmpinarea unor talente sau aplicații deosebite, cum ar fi, de exemplu, instrumente muzicale, truse pentru lucru manual, pentru desen și pictură etc.

De asemenea, copiii să știe că nu toate trebuințele (reale sau imaginare) pot fi satisfăcute, că aceasta depinde de posibilitățile pe care le are familia și că nu este nici drept și nici cinstit să aibă niște pretenții pe care părinții nu le pot satisface. Copilul obișnuit să primească în dar tot ce își dorește nu-l va putea nici înțelege, nici asculta pe părintele său cînd acesta nu va avea posibilitatea să satisfacă în continuare toate pretențiile. Să ne ferim de exagerări, de transformarea recompenselor prin cadouri într-un obicei, însoțind orice faptă obișnuită a copilului de o răsplată și orice cerință de o promisiune. Altfel, la un moment dat, unii copii vor începe să-i tragă la răspundere pe părinții lor pentru faptul că nu le-au creat cu orice preț condiții deosebite, considerînd aceasta ca pe o obligație a lor. Se știe că viața ne oferă uneori asemenea exemple.

Nu rareori îi vezi pe copii tocmindu-se cu părinții în vederea îndeplinirii unor obligații. „Mă duc la prăvălie, dacă după aceea mă lăsați la film“, „Îmi fac lecțiile dacă mă lași să plec duminică la munte“, „Ajut la bucătărie, dacă apoi mă lăsați la joacă două ore“, „Iau medicamentele numai dacă-mi cumpărați cutare jucărie“ ș.a.m.d. Tocmelile acestea — pe lîngă toate efectele negative asupra formării caracterului copilului — sînt o dovadă a lipsei de autoritate a părinților și o știrbesc în și mai mare măsură, denotînd incapacitatea lor de a-și educa copilul corect, adecvat. Nu este nimic mai urît decît omul care-și face datoria nu din conștiinciozitate și din plăcerea de a realiza ceva, ci numai din dorința de a obține cîștiguri materiale, recompense cît mai mari.

Excesul de „autoritate"

Auzi uneori pe cîte un părinte lăudîndu-se : „În fața mea copilul stă smirnă" sau „Copilul meu nu suflă cînd îi spun ceva". Într-adevăr, acasă nimeni nu-i iese acestui om din cuvînt și nimeni — nici chiar ceilalți adulți ai familiei — nu și-ar permite vreo glumă, vreun comentariu sau vreo vorbă „de prisos". Cînd îl auzi vorbind despre munca sa de educator, îți dai seama că pentru el copilul este o ființă abstractă, care trebuie ținut la distanță, judecat cu asprime și pedepsit, mai ales pedepsit. „Altfel se obrăznicește — te asigură, convins, un asemenea părinte — și nu te mai ascultă, iar mai tîrziu...".

Oare așa să fie ? Numai așa, cu asprime, cu intransigență rigidă și cu intoleranță excesivă îți poți păstra autoritatea și poți obține cele mai bune rezultate în creșterea copiilor ? Nicidecum. Îmi amintesc cu plăcere și totodată cu regret de unele fapte din copilăria mea, care atestă că autoritatea nu este totuna cu autoritarismul. Mi-aduc aminte cu plăcere de tatăl meu, care ne ierta pentru greșelile mai mici comise de mine sau de frații mei, dacă le recunoșteam la timp. Tata este mort de peste 30 de ani și

regret că mi-am limpezit prea tîrziu această idee pentru a-i mărturisi cît de bun pedagog a fost procedînd astfel.

Oare părintele care este excesiv de intransigent și de aspru nu confundă autoritarismul cu fermitatea ? Desigur că un copil trebuie să știe că atunci cînd merită o pedeapsă pentru faptele sale rele, o va primi neapărat, dar că pentru anumite greșeli poate fi și iertat. Revin la un exemplu din copilăria mea. Încercînd odată să fac un cărucior cum aveau toți colegii de joacă, am rupt un fierăstrău. De frică, l-am aranjat în cui de parcă nu ar fi avut nimic și am așteptat... N-au trecut două zile și tata m-a chemat să mi-l arate ; nici nu pusese bine mîna pe el și se și făcuse bucățele. „Spune-mi cum s-a întîmplat ! Dacă spui adevărul, nu te pedepsesc". Am apreciat gestul și am spus adevărul. Nu m-a pedepsit. N-aș fi fost în stare să-l mint vreodată. Pe un om de care ești convins că-i bun și drept nu poți să-l minți. În orice caz, convingerea că „m-a iertat" pentru o faptă greșită, dar în cele din urmă recunoscută, a făcut ca autoritatea lui să crească mult în ochii mei. Întîmplări similare probabil că le-am trăit cu toții.

Copiii trebuie să știe din practica de fiecare zi că părinții îi pot pedepsi sau ierta pentru anumite greșeli, dar că pot fi și recompensați atunci cînd merită, în raport cu faptele lor. Autoritatea unui părinte nu poate exista dacă el socotește că fiii lui au numai îndatoriri și nici un fel de drepturi, dacă dovedește lipsă de înțelegere și bunăvoință față de copii, dacă arată că nu este dispus să observe și să le aprecieze rezultatele deosebite ori hărnicia și cinstea.

Societatea noastră promovează atitudinea corectă, plină de dragoste și grijă, dar și de exigență față

de tinerele vlăstare şi apare cu atît mai nepotrivit ca în familie, ele să nu găsească un climat similar. Se întîmplă uneori ca acei copii care nu se bucură în casa părintească de aprecierea dreaptă a faptelor lor şi de un tratament plin de afecţiune să caute evadarea în alte medii „mai demne“ de interesul şi atenţia lor, nimerind uneori în grupuri a căror activitate nu contribuie cu nimic la educaţia lor.

Dar un tratament plin de afecţiune nu exclude, ci chiar implică necesitatea ca părinţii să atragă atenţia copiilor asupra consecinţelor pe care le vor avea de suportat în cazul neîndeplinirii unei sarcini sau indicaţii şi să fie fermi în aplicarea pedepsei anunţate. În nici un caz nu ne este permis să ameninţăm pe copii cu pedepse pe care ei ştiu din capul locului că nu le vom putea aplica. Aceasta scade din prestigiul părinţilor. O mamă, supărată pe fiul ei pentru faptul că acesta, deşi se angajase să nu întîrzie seara peste ora 9, s-a întors o dată din oraş aproape de miezul nopţii, a decis pe loc să nu-i mai dea voie să iasă la plimbare după venirea de la şcoală. N-a limitat însă pedeapsa în timp, iar după o săptămînă a trebuit, evident, să revină, pierzîndu-şi astfel din autoritate. Adevărul este că dînsa greşise fiindcă pedeapsa trebuia fixată pe un timp limitat. Băiatul ar fi executat-o, ar fi simţit-o şi, în consecinţă, ar fi ştiut ce-l aşteaptă cînd se mai abate de la normele de conduită stabilite. Aşa, el a văzut că mama pedepseşte fără să se gîndească bine, în funcţie de „toane“, şi că mai ales revine asupra pedepsei. Un asemenea fel de a pedepsi nu este educativ. Cît poate fi respectat un educator despre care copilul are astfel de convingeri, este de prisos să mai vorbim.

Oricît de puţin dezvoltată ar fi judecata lor morală, copiii au simţul dreptăţii şi nu iartă nici o abatere de la ea, în nici un sens. În orice caz, ei apreciază intransigenţa bazată pe echitate şi sînt în stare să accepte o măsură dacă a fost justă. Îşi dau seama pînă şi de necesitatea diferenţierii sancţiunilor date pentru aceeaşi abatere la copii diferiţi. Îmi amintesc că fiind într-a VIII-a, am fost pedepsiţi odată toţi elevii clasei cu aceeaşi pedeapsă. Dar vinile noastre nu erau aceleaşi, şi nici noi nu eram identici din foarte multe puncte de vedere. În consecinţă, şi atunci ca şi acum, consider că educatorii noştri nu au procedat corect. Pentru unii dintre noi pedeapsa a fost aproape o iertare, în timp ce alţii s-au văzut pedepsiţi prea aspru în raport cu cele comise. În fapt, fiecare a dezaprobat o asemenea intransigenţă nediferenţiată.

Să nu uităm că autoritatea părinţilor nu se poate menţine decît într-o atmosferă de calm şi de înţelegere omenească faţă de copil, de apropiere plină de căldură şi de consideraţie pentru personalitatea lui. „Zbirii“ — nu sînt părinţii cu autoritate reală în faţa copiilor lor.

Atitudinea distantă față de copil

Atitudinea distantă față de copil, indiferent de motiv, nu poate avea efecte favorabile asupra dezvoltării lui. Educația este un proces continuu, în care trebuie intervenit foarte des, pe baza cunoașterii adînci a copilului, în toate manifestările lui. Obiceiul de a-l ține la distanță pe cel de a cărui creștere răspundem, în virtutea concepției că astfel ne va asculta și ne va respecta mai mult, duce la imposibilitatea cunoașterii lui, a apropierii afective de el, ceea ce, practic, coincide cu imposibilitatea unei educații adecvate.

Am întîlnit și în rîndul cadrelor didactice părerea că între catedră și bancă trebuie păstrată o distanță, că numai așa elevii pot fi deprinși să-și stimeze profesorii și numai așa pedagogii, la rîndul lor, își pot asigura autoritatea. E adevărat că trebuie păstrată o oarecare distanță între profesor și elev, ca dealtfel în general între educator și copil. Nu ne putem „apropia" atît de mult de cel pe care îl educăm încît să ne asociem cu el în tot felul de ștrengării, să-i tolerăm necuviințele, să discutăm cu el probleme nepotrivite vîrstei lui sau chestiuni intime

din viața noastră etc. O distanță, așadar, se impune totuși, dar, aș zice, distanța cuvenită între adult și copil, între educator și educat. În cazul profesorilor, ea nu exclude, dimpotrivă, presupune cunoașterea problemelor care-i preocupă pe elevi, discuții individuale cu ei, contactul cu familia lor, în special cînd e vorba de diriginte. Am în vedere deci niște raporturi normale, bazate pe stimă reciprocă și afecțiune față de copil, diferențiate, desigur, în funcție de împrejurări : de la clasă la clasă, de la copil la copil. În nici un caz stima față de educator nu scade atunci cînd copilul îl vede preocupat și apropiat de problemele lui.

Autoritatea nu se creează și nu se păstrează menținîndu-se o distanță rigidă între catedră și bancă, chiar dacă în unele cazuri și la prima vedere ar părea că ea ne-a adus respectul celor pe care îi educăm. O astfel de „autoritate" — seacă, fără conținut, bazată pe o disciplină cazonă — se destramă imediat ce raportul dintre profesor și elev, stabilit prin articole de regulament, nu mai acționează, de pildă, îndată ce tînărul a încetat să mai fie elev.

În familie, lucrurile capătă nuanțe mai subtile. Aici nu mai există regulamente obligatorii și sancțiuni precise pentru încălcarea prevederilor lor. Familia constituie o comunitate în care regulile de conduită se stabilesc și se transmit din generație în generație, iar raportul dintre părinți și copii, de asemenea. Atitudinea distantă față de copii poate dăuna — cred eu — foarte mult. Există persoane care consideră că tatăl trebuie să troneze în familie, că orice apropiere față de copii și de ceilalți membri ai familiei i-ar știrbi autoritatea de „șef al grupului". Un

asemenea părinte socotește că și-a făcut pe deplin datoria dacă a pus la dispoziția familiei sale întregul salariu, banii necesari pentru hrană și îmbrăcăminte. De problemele „mărunte" ale copiilor — consideră el — nu se cade să se ocupe decît soția. Își rezervă pe deasupra și dreptul de a-i trage pe membrii familiei la răspundere cînd ceva nu-i este pe plac, că doar „le-a pus la dispoziție tot ce le-a trebuit". Nu o dată el află totul doar prin intermediul soției și, de obicei, foarte tîrziu. Așa îmi explic eu numărul covîrșitor al mamelor care, deși ocupate și ele în producție, țin numai ele singure legătura cu școala. Am cunoscut și destule cazuri în care mamele veneau disperate la școală să intervină pentru promovarea copiilor lor sau pentru acordarea unor note mai mari, căci altfel, spuneau ele, la sfîrșit de an, cînd soțul se interesează de obicei de rezultate, „va fi mare scandal în casă".

În multe cazuri, legătura dintre tată și copii se realizează prin intermediul mamei într-un mod foarte straniu : prin transmiterea de dispoziții. Cunosc un astfel de caz. Mama devenise intermediar în relațiile tatălui cu fiicele lui. Cum se reflecta această situație în comportarea fetelor ? Pe zi ce trecea, atitudinea și munca lor deveneau tot mai criticabile ; fetele aveau rezultate mereu mai slabe la învățătură, în comportarea lor apăreau tot mai multe elemente negative. Fata cea mare, de pildă, nu mai da socoteală nimănui despre modul cum își petrecea timpul, avea tot felul de prietenii dubioase. Și una, și alta au început să fie necuviincioase cu mama lor, care nu le mai putea stăpîni. Amîndouă o amenințau cu plecarea de-acasă. Dorind să-și țină fetele la distanță,

tatăl s-a izolat, de fapt, de familie, iar fetele au considerat că pot face și ele același lucru. Autoritatea „ținerii la distanță" este, așadar, falsă, inoperantă sau cu efecte de-a dreptul grave în educația copiilor.

Sînt situații și mai nefericite, cînd ambii părinți sînt greu sau deloc abordabili. Oricare părinte trebuie să găsească timp pentru contactul direct cu copiii săi. Să discute — și nu numai fugitiv — despre problemele lor și despre prietenii lor, să vizioneze împreună și să comenteze conținutul unor spectacole, să participe alături de ei la excursii și la felurite activități sportive. Numai prin raporturi apropiate și printr-o cunoaștere nemijlocită, adulții își pot ajuta copiii, în așa fel încît obstacolele inerente să poată fi trecute mai ușor, fără a lăsa urme care, ulterior, să nu mai poată fi șterse.

Supraestimarea... în sprijinul autorității ?

Se știe că elevii, copiii în general, au o mare stimă și manifestă un deosebit respect pentru adulții care sînt bine pregătiți în meseria lor și au o temeinică cultură generală ; aceștia devin în multe cazuri modele pentru ei, iar autoritatea lor asupra copiilor este aproape certă. Spun aproape certă, întrucît există și în această direcție niște limite.

Este firesc ca adulții să știe mai multe decît copiii; ei au în plus o experiență de viață care-i ajută să se orienteze în aprecierea faptelor și a situațiilor, cît și în rezolvarea anumitor probleme. Dar nu toți adulții știu mai mult decît toți copiii și în toate domeniile. În orice caz, există domenii, oricît de pregătit ar fi părintele, în care copiii lui sînt mai bine informați decît el. A susține că în toate cazurile știi mai mult decît alții, a pretinde că ai totdeauna dreptate, chiar cînd contrariul este evident, a nu recunoaște niciodată că și alții, deci și copilul tău pot avea dreptate într-o dispută, toate acestea îl fac pe copil să se îndepărteze de părintele său. Acesta se află într-o situație ridicolă, aidoma acelui învățător care, în prezența elevilor săi, nu-și ridică pălăria în fața nimănui, motivînd că dacă aceștia ar ști că există o singură persoană în fața căreia ar trebui să-și ridice pălăria, autoritatea lui s-ar dărîma.

Copiii simt o mare satisfacție cînd cunosc lucruri pe care colegii, frații sau părinții lor nu le cunosc așa de bine. De ce să le luăm această plăcere ? Mi s-a întîmplat adesea ca în discuțiile cu unii copii să nu împărtășesc părerea lor în anumite probleme. Alteori însă a trebuit să recunosc că dreptatea era de partea lor. Mi-am dat seama după aceea că recunoașterea „dreptății“ lor a constituit un cîștig pentru mine : copiii se apropiau de mine cu încredere, discutînd cu deplină sinceritate.

Există părinți care resping orice acțiune, orice părere, orice gînd din partea copilului, care nu concordă cu modul lor de a vedea lucrurile. După părerea acestora, copiii sînt „necopți“ și, în consecință, nu pot emite judecăți care să fie luate în seamă. „Copiii trebuie să urmeze indicațiile părinților, sfatul lor, să creadă tot ce li se spune. Vor avea și ei copii și atunci vor fi ei cei care știu totul“, spun adesea asemenea părinți. Dar și copilul își are personalitatea lui — e adevărat, încă nu suficient de bine conturată — de care trebuie să ținem seama. Dacă nu vom proceda astfel și vom trata cu neîncredere și indiferență opiniile sau gusturile copilului, el va găsi multiple alte modalități să și le exprime, ceea ce în nici un caz nu va însemna un plus pentru autoritatea noastră. Oricînd și oricum, în copilul nostru trebuie să vedem un om în devenire. Copilul are un spirit de observație foarte acut și-l folosește bine atunci cînd e vorba să judece personalitatea adulților și mai ales a părinților, pe care-i cunoaște foarte bine. El

își face o părere despre educatorii lui pe baza propriilor observații, aceasta nu-i poate fi impusă din afară.

Mai mult, dacă nu acceptăm punctul lor de vedere în cazul în care dreptatea e de partea lor și nici nu avem argumente să-i convingem de contrariul, dacă îi contrazicem în probleme pe care ei le cunosc realmente mai bine, îi facem fie să piardă încrederea în autenticitatea și valoarea cunoștințelor noastre, fie în ei înșiși — ceea ce e deopotrivă de rău în educație. Și este apoi firesc ca, prin extrapolare, să înceapă și ei să ne pună la îndoială opiniile noastre, din moment ce noi nu sîntem în stare sau pur și simplu nu vrem să acceptăm unele afirmații ori păreri corecte ale lor.

Unii părinți se tem să nu-și piardă autoritatea recunoscînd în unele cazuri faptul că propriii lor copii știu mai mult decît ei. Nimic mai fals. În realitate, cîștigăm mult mai mult în direcția autorității noastre față de ei dacă îi vom pune în situația de a vedea că sîntem obiectivi. Și, într-adevăr, trebuie să fim astfel chiar și atunci cînd nu avem dreptate, recunoscînd și mărturisind o greșeală proprie. Să nu uităm că elevii sau copiii noștri vor fi mai degrabă *cum sîntem noi* decît cum le spunem noi să fie. Atitudinea de îngîmfare nu are cîtuși de puțin darul de a-l atrage și a-l convinge despre superioritatea și temeinicia nici a cunoștințelor părintelui și nici a atitudinii lui morale, subminîndu-i de aceea cu timpul autoritatea sa față de copil. În asemenea cazuri, oricît le-am spune copiilor să nu fie îngîmfați, nu am obține nici un rezultat. Îngîmfarea noastră le dă un prost exemplu.

Lipsa de modestie a unor părinți, manifestată fie și numai din grija pentru păstrarea autorității, este ușor sesizată de copii și are efecte din cele mai dăunătoare asupra educației acestora, mai ales cînd ajung la vîrste mai mari. Chiar dacă, observînd-o, copiii nu îndrăznesc să ne dezvăluie impresia neplăcută pe care le-o produce această trăsătură caracterială, ei nu o trec cu vederea, ci o judecă cu asprime. Nu mai vorbim de cazul cînd copiii observă că ea se manifestă și în afara familiei.

A avea și a răspîndi impresia că știi totul, a manifesta îngîmfare și lipsă de modestie înseamnă, de fapt, a te supraestima. Într-una din operele unui mare scriitor se găsește ideea că valoarea reală a unui om s-ar putea exprima bine printr-o fracție care la numărător ar avea aprecierea pe care i-o dau alții, iar la numitor propria apreciere. Rezultă lesne că valoarea reală a fiecărei personalități ar fi cu atît mai mică cu cît supraestimarea propriei persoane e mai mare.

Rezultatul acestui raport este tot atît de semnificativ și pentru autoritatea părintească, pentru că aceasta este întotdeauna direct proporțională cu valoarea reală a personalității sale.

Efectele moralizării

La prima vedere, s-ar putea să ni se reproșeze că sîntem împotriva „moralei“ pe care educatorii trebuie s-o facă tinerilor și copiilor în unele împrejurări. Nicidecum. Ar fi o interpretare cu totul eronată. Dealtfel, a face o meritată „morală“ cuiva și „a moraliza“ nu sînt noțiuni identice, cel de-al doilea termen avînd sens peiorativ și însemnînd obiceiul de a face observație cu orice preț, de a dojeni și certa în permanență pe cineva, ținîndu-i „predici“ morale — cum se spune — uneori indiferent dacă există motive sau nu.

Fiecare din noi — mai ales în copilărie — a avut prilejul să i se facă morală. Cînd eram mic, mi-aduc aminte că mi-o însușeam sau nu, în funcție de justețea ei, de tonul și maniera în care mi se vorbea etc. Niciodată nu am acceptat însă „moralizarea“ făcută din obișnuință sau din plăcerea de a cicăli. Chiar dacă la baza observațiilor pe care le primeam stătea un pic de adevăr !

Am întîlnit multe situații care ilustrează cele de mai sus. Mă voi opri asupra unora. De pildă: copilul s-a așezat la masă. Simțindu-se obligat să facă și el ceva pentru ceilalți membri ai familiei, s-a ridicat, a luat cana de apă și s-a îndreptat spre robinet să o umple. Dar n-a ajuns bine la robinet că glasul mamei a și răsunat, ironic : „În sfîrșit, ai găsit și tu să faci ceva pentru noi ; puteai mai de mult să te gîndești la asta !“.

Oare era cazul ca mama să intervină în această situație ? A procedat bine ? Deloc. Chiar dacă ar fi făcut pentru prima dată gestul de a aduce apă la masă — fie și numai în urma îndemnului cuiva — copilul nu trebuia tratat în felul acesta. Cu atît mai puțin acum, cînd totul pornise din proprie inițiativă. Și un adult se simte rău în asemenea situație : trece cineva de bunăvoie la realizarea unui lucru, dar se găsește vreunul care să-i spună între timp că „trebuie neapărat să îndeplinească“ această treabă, că este „de datoria lui“ etc. etc. ; desigur că omul respectiv își pierde elanul inițial.

Alteori, atitudinea moralizatoare a adulților îl împiedică pur și simplu pe copil să procedeze așa cum știe că trebuie. Un exemplu. Pe cînd eram copil, n-am putut spune din prima zi „bună ziua“ părinților mei la întoarcerea de la școală, tocmai pentru că mi se atrăsese în repetate rînduri atenția asupra acestei îndatoriri. Fiind pînă atunci mai tot timpul cu ei împreună, nu se iviseră prea multe ocazii să-i salut și, de aceea, îmi era foarte greu să rup acum cu „tradiția“. Au trecut săptămîni, dar eu tot nu mă hotăram să încep. Zile întregi de școală cu ascultări și notări, cu pedepse și alte „necazuri“ n-au fost pentru mine atît de grele ca efortul de a începe, în sfîrșit, să zic și eu „bună ziua“ părinților la sosirea mea de la coală. Cu trecerea timpului, mă

așteptam și la replica lor ironică : „Bine, mă, atîta timp ți-a trebuit ca să înveți să spui «bună ziua» ?". Noroc că tata, deși avea doar cîteva clase primare, dispunea de un simț pedagogic desăvîrșit. Cînd mi-am luat pînă la urmă inima în dinți și am zis „bună ziua", mi-a răspuns cît se poate de natural la salut și fără nici un comentariu. Am apreciat grozav atitudinea lui ; am simțit cum mi-a trecut totul cu vederea, am simțit că și-a dat seama de frămîntarea mea, de ceea ce ar fi urmat dacă m-ar fi luat peste picior sau, dimpotrivă, dacă m-ar fi lăudat cu stăruință. Respectul meu pentru tata a crescut.

Dealtfel, cred că cicăleala este un mare impediment în calea realizării unor lucruri bune și dăunează autorității educatorului, căci atitudinea moralizatoare presupune de multe ori aprecieri siluite, superficiale, pripite, deci nu întotdeauna juste, lucru pe care copilul îl sesizează imediat și îl consideră, pe bună dreptate, drept o trăsătură (deloc favorabilă) a educatorului său. În plus, ea denotă lipsă de considerație pentru personalitatea copilului, chiar malițiozitate și rigiditate, pe care el le detestă. Evident că nimeni nu va putea respecta un educator care manifestă mereu asemenea scăderi. Mai mult, copilul va ajunge la concluzia că indiferent de ce-ar face — o realizare frumoasă sau o faptă rea — pînă la urmă tot cu o morală ironică sau cu o ceartă zdravănă s-ar alege.

Este foarte important din punct de vedere educativ ce fel de cerințe punem în fața copiilor, dar tot atît de important este și felul în care le pretindem îndeplinirea acestor cerințe. Dacă însoțim, de exemplu, fiecare cerință cu interminabile discursuri moralizatoare despre ceea ce trebuie și nu trebuie să

facă, despre cît de datori ne sînt „pentru grija pe care le-o purtăm" etc., putem fi de la început siguri că totul va fi înfăptuit fără plăcere și de cele mai multe ori nu în bune condiții.

Atitudinea moralizatoare este dublată la mulți educatori de îndoiala asupra îndeplinirii certe a sarcinii încredințate, pe care și-o manifestă mai mult sau mai puțin „subtil", probabil cu intenția de a-l dinamiza și ambiționa pe copil : „Fiți atenți, că știm noi cum ați procedat și data trecută, cînd nu ați făcut aproape nimic din ceea ce trebuia. De fapt, nici nu ne așteptăm de la clasa voastră la mare lucru". Sau, acasă : „Ție ți-am dat dinadins să lucrezi mai puțin, căci știu că ești leneș și nu faci mare lucru ; dar bine ar fi dacă măcar de data aceasta te-ai pune pe treabă". Bineînțeles că procedînd astfel, nu vom obține rezultatele scontate ; o moralizare preventivă mai degrabă paralizează forțele și elanul tînărului, decît le dinamizează.

Dar cum — se va spune — să nu mai facem observații copiilor ? Ba să le facem, dar cu măsură, numai atunci cînd e cazul, cînd ele sînt absolut necesare și numai după ce am văzut că n-au îndeplinit ceea ce le-am pretins, deși au înțeles bine ce aveau de făcut. Și în aceste ocazii trebuie avute în vedere particularitățile psihice ale fiecărui copil, astfel încît să fim foarte atenți și la felul în care le adresăm. Unuia ajunge să-i arăți că nu prea ești mulțumit de munca lui, altuia trebuie să-i explici de ce nu ești mulțumit, pe alții trebuie să-i critici serios și să le arăți cum ar fi trebuit să acționeze ; în sfîrșit, alții trebuie să fie urmăriți pas cu pas, pe etape, la realizarea sarcinilor, pînă se obișnuiesc să le îndepli-

nească fără a fi controlați. Cu alte cuvinte, trebuie să lucrăm cu fiecare ținînd seama de calitățile și defectele lui, de personalitatea și sensibilitatea lui.

Să nu avem nici un moment impresia că moralizînd și criticînd într-una îndreptăm ceva sau că ne asigurăm autoritatea în fața lui ! Dimpotrivă !

Să nu amenințăm inutil pe copii !

La mare. Întreaga familie și prietenii ce-i însoțeau erau pe punctul de a începe plaja cînd au observat lipsa lui Bogdănel, băiatul de patru anișori. N-a fost greu să-l descopere ; era la locul de joacă, împreună cu alți copii de vîrsta lui. Se instalase într-un fel de butoi deschis în ambele părți, din care urma să se dea jos pe unul din lunecușurile laterale, construite special în acest scop.

Tatăl lui Bogdănel îl strigă să vină imediat lîngă ceilalți. Preocupat de „problemele" pe care le avea de rezolvat cu copiii, băiețelul, deși auzise chemarea, nu s-a mișcat din loc. Urmară amenințările : „Dacă nu vii imediat, te bat de te fac de rîsul plajei ; te trimit acasă ; mîine nu te mai iau !" Degeaba ; Bogdănel era îndeajuns de preocupat și mai ales obișnuit cu amenințările ca să mai asculte de ele.

Vecinii de plajă începură să fie intersați de felul în care se va termina „disputa" dintre tată și fiu, lucru pe care tatăl îl sesiză și se hotărî să-i curme copilului cît mai repede nesupunerea. Porni în direcția locului de joacă. Mai avea de făcut vreo 10—15 metri, cînd Bogdănel îl observă și, coborînd urgent pe cealaltă parte a butoiului, o luă la fugă în direcția

nească fără a fi controlați. Cu alte cuvinte, trebuie să lucrăm cu fiecare ținînd seama de calitățile și defectele lui, de personalitatea și sensibilitatea lui.

Să nu avem nici un moment impresia că moralizînd și criticînd într-una îndreptăm ceva sau că ne asigurăm autoritatea în fața lui ! Dimpotrivă !

Să nu amenințăm inutil pe copii !

La mare. Întreaga familie și prietenii ce-i însoțeau erau pe punctul de a începe plaja cînd au observat lipsa lui Bogdănel, băiatul de patru anișori. N-a fost greu să-l descopere ; era la locul de joacă, împreună cu alți copii de vîrsta lui. Se instalase într-un fel de butoi deschis în ambele părți, din care urma să se dea jos pe unul din lunecușurile laterale, construite special în acest scop.

Tatăl lui Bogdănel îl strigă să vină imediat lîngă ceilalți. Preocupat de „problemele" pe care le avea de rezolvat cu copiii, băiețelul, deși auzise chemarea, nu s-a mișcat din loc. Urmară amenințările : „Dacă nu vii imediat, te bat de te fac de rîsul plajei ; te trimit acasă ; mîine nu te mai iau !" Degeaba ; Bogdănel era îndeajuns de preocupat și mai ales obișnuit cu amenințările ca să mai asculte de ele.

Vecinii de plajă începură să fie intersați de felul în care se va termina „disputa" dintre tată și fiu, lucru pe care tatăl îl sesiză și se hotărî să-i curme copilului cît mai repede nesupunerea. Porni în direcția locului de joacă. Mai avea de făcut vreo 10—15 metri, cînd Bogdănel îl observă și, coborînd urgent pe cealaltă parte a butoiului, o luă la fugă în direcția

opusă. Am asistat, în continuare, la o urmărire ca-n filme ; toată lumea din „zonă“ era antrenată. În sfîrșit, după o alergătură printre și peste cearșafurile întinse pe plajă, împrăștiind nisip peste tot, Bogdănel, văzîndu-se prins într-un colț, „se predă“.

Plecă aproape supus, cu promisiunea de a face plaja ca toți ceilalți, să stea întins la soare cum îi va dicta tăticul. La jumătatea drumului însă, începu să se împotrivească. Tatăl recurse din nou la amenințări : „Să vezi ce-ți dau eu cînd ajungem la locul nostru ; îți arăt eu ce înseamnă să nu mă asculți ; te bat în fața tuturor !“ Pe măsură ce se apropiau de „locul lor“, copilul se împotrivea cu și mai multă îndîrjire, astfel că la un moment dat începu să fie pur și simplu tîrît de tatăl său de o mînă. „Îi rupi mîna“ strigă de la distanță mama copilului. Înțelegînd, în fine, că se dă în spectacol, tatăl deveni mai calm și merse mai încet : „Hai, să faci plajă, e păcat să pierzi soarele de dimineață ! Nu te mai bat. Problema o rezolvăm noi mai tîrziu“. Ca prin minune, Bogdănel deveni supus, plecă cu tatăl spre „locul lor“ ; se așeză pentru cîteva minute pe spate, se întoarse de cîteva ori ; l-am văzut apoi plecînd împreună cu mama spre bufetul de pe plajă. „Dă-i și înghețată, dacă vrea“ strigă tatăl în urma lor. Uitase de amenințări.

Familia lui Bogdănel a plecat de la plajă mult înaintea noastră. Cît au stat pe plajă, tatăl nu l-a bătut. Cred că nici după aceea. De fapt, nici nu trebuia să-l bată. Era însă mult mai bine dacă nici nu-l amenința cu bătaia. Fiindcă, vedeți și dumneavoastră ce autoritate își cîștigase tata prin amenințări.

„Băiatul meu e deștept“

Toți părinții își iubesc copiii, de aceea trebuie să facă eforturi ca în aprecierea calităților să fie realiști, obiectivi. Supraestimarea calităților poate să le strice enorm copiilor, iar părinților să le scadă autoritatea. Din numeroasele exemple pe care ni le oferă viața în acest sens, mă voi opri la unul.

Cît de mult și-a dorit Doruleț să fie școlar ! Toate jocurile lui erau legate de școală, de colegi, de profesori, de clasă, de catalog. Ajuns elev, atrage atenția tuturor prin răspunsurile prompte pe care le dă. Dorește permanent să fie evidențiat, să simtă că i se acordă încredere. Este spontan, se simte măgulit cînd este apreciat. În primele săptămîni, Doruleț se evidențiază printre primii elevi ; satisfacțiile cresc, părinții cred că el a făcut progrese foarte mari ; acasă este răsfățatul familiei, dar cu munca o lasă mai încetișor.

După un timp, alți elevi mai muncitori i-o iau înainte. Copilul nu acceptă să nu fie luat în seamă cu prioritate și, pentru că la învățătură este de-acum depășit de alții, caută să se afirme prin năzbîtii, deranjînd orele de curs, colegii și bunul mers al clasei.

Culmea este că Doruleţ e conştient că n-a apucat-o pe drumul cel bun, dar se complace în această situaţie, pentru că e cea mai comodă.

Mama află despre comportarea lui Doruleţ. Este invitată la şcoală. Ascultă foarte atentă ceea ce i se spune, dar, la sfîrşit, cînd învăţătorul are impresia că a convins-o, ea îi răspunde cu toată mîndria de care era capabilă : „Dar trebuie să recunoaşteţi că băiatul meu e deştept".

Oare vinovatul real este Doruleţ ? Sigur că băiatul e deştept. Dar asta nu ajunge.

Sorin şi bunicii

Ce viaţă liniştită şi tihnită are Sorin... ! În timp ce copiii de seama lui se scoală de dimineaţă şi sînt duşi în fiecare zi la grădiniţa cu cămin, el doarme cît vrea. Aşa judecă părinţii lui. Ei nu ştiu ce ar însemna pentru el să se întîlnească şi să se joace cu grupa de copii cunoscuţi, ca zilnic să fie întîmpinat de vocea blîndă şi caldă a educatoarei şi să se bucure de îngrijirea ei. Sorin stă acasă. El are doi bunici, care nu au altă preocupare decît aceea de a se îngriji de unicul lor nepoţel. Se scoală tîrziu, bunica îl pregăteşte pentru micul dejun şi... începe chinul : fiecare bucată înghiţită trebuie însoţită de poveşti şi de promisiuni. După terminarea micului dejun, bunica respiră uşurată, dar pentru scurt timp, fiindcă vine ora mesei de prînz.

Părinţii nu acceptă ca băiatul lor să se joace cu copiii din cartier. „Sînt prost crescuţi". Sorin are o mulţime de jucării în dulap ; ştiind însă că niciodată nu e refuzat, pretinde mereu altele noi.

Seara, bunicii cad frînţi de oboseală, căci Sorin le-a dat de lucru din plin.

Părinţii, în scurtul lor răgaz, seara, mai adaugă şi ei la răsfăţul micuţului lor băiat, care le simte lipsa.

Obișnuit ca tot ce dorește să i se îndeplinească, în prima zi de școală Sorin o tratează pe învățătoare ca pe bunica lui, iar pe colegi ca pe niște supuși care au obligația să-i satisfacă toate mofturile.

Invitată la școală, mama răspunde nedumerită învățătoarei : Mă mir de ceea ce îmi spuneți, deoarece părinții mei de ani de zile se ocupă numai și numai de educația lui Sorin...

Tocmai.

Să ne facem timp pentru copiii noștri

Cresc copiii sub ochii noștri. Sîntem mîndri cînd îi luăm de mînă și-i conducem în prima zi de școală. Facem din această zi o sărbătoare pe care am pregătit-o cu mult înainte.

Începutul e bun, promițător. Ni se încălzește sufletul cînd îl vedem pe copilul nostru școlar.

În primii ani de școală îl și controlăm din cînd în cînd, sîntem mulțumiți de rezultatele lui. Mergem și pe la serbările de sfîrșit de an școlar și considerăm că l-am introdus bine în activitatea de școală. Dar anii trec, iar atenția și grija noastră în această direcție încep să scadă, astfel că, prin clasa a VI-a sau a VII-a, nici nu mai știm uneori unde este școala. Nu-l mai controlăm sub nici o formă pe copilul nostru ; îl considerăm „mare".

Sîntem solicitați la consultații, la ședințele cu părinții, dar mulți nu răspundem chemărilor școlii. Ne vizitează dirigintele clasei acasă, ne arătăm puțin jenați, îl certăm pe copil în fața acestuia, dar reintrăm apoi în obișnuit.

„Sîntem foarte ocupați" spunem cel mai adesea. Dar în cadrul programului nostru obișnuit ne facem totuși timp pentru a da un telefon unui prieten, pen-

tru a vedea un film, pentru a sta în fața televizorului seară de seară. De ce nu ne rezervăm măcar un sfert de oră pe zi pentru copilul nostru? Un sfert de oră!

Într-o zi ne-ar spune ce-a făcut la școală, în alta ne-ar povesti o întîmplare; altă dată am putea controla cum și-a pregătit lecțiile, ne-am face timp să dăm și pe la școală la anumite intervale. Am afla multe și i-am putea cunoaște toate izbînzile, dar și lipsurile și astfel am ști cum să-l ajutăm pe copilul nostru, ar simți și el grija și îndrumarea noastră permanentă. În acest fel, și cuvintele „Fac totul pentru tine", pe care unii le spun cu atîta ușurință, n-ar mai fi lipsite de sens, ar avea altă rezonanță în sufletele copiilor.

Altminteri, repetînd expresii goale, fără miez, fără substanță, oricît am dori să fim de impunători, autoritatea noastră în fața copilului nu mai operează, chiar dacă aparent lucrurile nu se schimbă cu nimic.

Fermitate

A fi fermi în atitudinea noastră față de copii, în privința cerințelor de a-și îndeplini îndatoririle este o necesitate. Pasivitatea față de capriciile sau indolența lor, evitarea unor măsuri ce se impun în asemenea cazuri ar duce la grave consecințe pentru ei.

Viorica este elevă în clasa a VIII-a. Ea n-a fost niciodată o elevă silitoare, a obținut totdeauna note de limită la diferitele obiecte de învățămînt. Acum însă, în afară de faptul că nu depune eforturi pentru învățătură, își mai adjudecă și unele ore libere în timp ce colegii ei lucrează în clasă împreună cu profesorul; absentează de la orele de atelier, adesea nu-și pregătește lecțiile și nu este atentă în ore. Ca urmare, primește multe note mici și chiar foarte mici. Nu manifestă interes pentru nici un fel de activitate; absentează de la adunările U.T.C., de la orele de dirigenție, presupunînd că i s-ar putea face observații, nu vine la școală cu uniforma reglementară și multe altele..., abateri pe care ea le tratează cu mare ușurință. Cu aceeași ușurință promite mereu că își va schimba atitudinea.

Vizitînd-o acasă, diriginta clasei o găsește pe Viorica numai cu mama. Îi prezintă acesteia cu grija cuvenită, dar categoric, situația școlară a fiicei, abaterile pe care le are, dînd detalii peste detalii, ca să le convingă pe amîndouă. Cu glasul din cale afară de blînd, mama o întrerupe din cînd în cînd pe dirigintă, tot întrebînd-o pe școlărița dintr-a VIII-a : „De ce, Viorico mamă ?" Viorica era impermeabilă. Senină, părea că nici nu aude.

Cu o asemenea „fermitate", despre ce fel de autoritate se mai poate vorbi ?

Cu autoritatea... în delegație

Ionuț este un copil vioi, isteț, apreciat pentru răspunsurile lui corecte, bine gîndite, pentru faptul că își completează cunoștințele printr-un permanent studiu individual. Profesorii îl prețuiesc, colegii îl simpatizează.

Pînă aici toate bune ; numai că bunica și mama, măgulite de realizările copilului, îi satisfac toate plăcerile, îl răsfață și-l prezintă vecinilor și cunoștințelor în cele mai luminoase culori. Ionuț este mai totdeauna prezent la asemenea discuții și reține ceea ce-i convine. Urmarea : Ionuț începe să-și permită orice.

Cînd intervin ceva necazuri, tatăl este invocat, așteptat, rugat să ia măsuri. El este considerat singurul a fi în măsură.

Dacă acasă el este „stăpînul", de ce nu s-ar situa și la școală în această postură ? Și Ionuț face atunci tot ce poate ca să izbutească. Alarmați, pro-

fesorii se consultă ; diriginta se hotărăşte să apeleze la sprijinul părinţilor.

Găseşte acasă, bineînţeles, pe bunica şi pe mama. Le povesteşte totul, le roagă să intervină prompt.

— Din păcate, soţul meu e plecat în delegaţie, exclamă mama neputincioasă.

Să dăm explicaţii exacte !

Fetiţa împlinise de curînd patru ani. Intrînd în dormitor, rămase uimită de frumuseţea noului mobilier. Venea direct din bucătărie, ţinînd în mînă un cuţit special pentru tăiatul cozonacului, de care se servise cu cîteva minute înainte. Se opri lîngă o noptieră ; strălucea grozav în bătaia luminii care intra pieziş pe fereastră. Marginea de sus era tare ascuţită. Oare dinţii cuţitului o vor tăia cum au tăiat cozonacul ? Ia să încercăm. Cu mare greutate abia se rup cîteva bucăţele ; începea de-acum să se vadă, din loc în loc, culoarea cea adevărată a lemnului. Va să zică... merge ; să încercăm şi la cealaltă. Nu începu bine treaba, că tatăl intră în cameră şi o surprinse „lucrînd". Îi smulse rapid cuţitul din mînă şi-i aplică, pe loc, o palmă la spate. Şi apoi, imediat :

— Cine a stricat noptiera ?

— Nu ştiu.

Urmă apoi bătaia, adevărata bătaie. După fiecare repriză, întrebarea se repetă, fiind urmată de acelaşi răspuns negativ.

— Va să zică, eu te văd cum tai mobila, şi tu nu recunoşti ?! Cine a stricat noptiera ?

Dar fata tot nu a recunoscut și nici n-a plîns în fața tatălui.

Abia după ce el a plecat, s-a dus la mama și, hohotind în plîns, i-a destăinuit întîmplarea și adevărul întreg.

— De ce nu ai recunoscut cînd te-a întrebat ?

— Dar m-a bătut înainte de a mă întreba — încerca ea să stabilească exact cronologia, e drept, de mare importanță, în cazul acesta.

— Dar erai vinovată. De ce ai spus că nu știi ?

— El a văzut cum tăiam noptiera ; de ce m-a mai întrebat cine a stricat-o, numai așa ca să mă bată mai mult ?

Și acum, după ani de zile, gîndindu-se la bătaia cu pricina, singura pe care a încasat-o de la tatăl ei, fata spune că nu i-o poate ierta. Dacă ar fi fost bătută pentru greșeala respectivă, situația ar fi fost complet alta.

Desigur, bătaia rămîne bătaie, umilitoare în sine și detestabilă. Dar a o folosi pentru a obține de la copil ceva ce nu e necesar este într-adevăr odios.

Autoritate periclitată

Arhitectul Cărăușu observase că băiețelul său manifesta atracție către muzică. De aceea, cînd Florin a împlinit cinci ani, i-a cumpărat o balalaică. Acum, cînd este în clasa a III-a, Florin cîntă destul de bine la acest instrument, acompaniat la vioară și la pian de fetițele vecinilor de apartament. Tatăl încearcă din cînd în cînd să aranjeze și cîte o întîlnire cu vecinii, din dorința de a-l pune pe Florin să cînte. Cumpără și ascultă discuri de muzică clasică sau audiază împreună asemenea emisiuni la radio, cu intenția de a-l familiariza pe Florin cu acest gen de muzică.

La început, Florin răspundea cu plăcere îndemnului tatălui și-l însoțea chiar la unele concerte. După cîtăva vreme însă, reacționează negativ la toate încercările : picupul și radioul îl deranjează, nu mai vrea să cînte împreună cu fetele („da' ce, el e fetiță ?"), nu acceptă în nici un caz să meargă la concerte ; pe balalaică s-a așezat praful. Recent, tatăl a aflat din întîmplare adevăratele cauze. Bunica socotește că Florin își pierde prea mult timp cu balalaica, îi spune că dacă va mai cînta împreună cu fetele ve-

Dar fata tot nu a recunoscut și nici n-a plîns în fața tatălui.

Abia după ce el a plecat, s-a dus la mama și, hohotind în plîns, i-a destăinuit întîmplarea și adevărul întreg.

— De ce nu ai recunoscut cînd te-a întrebat ?

— Dar m-a bătut înainte de a mă întreba — încerca ea să stabilească exact cronologia, e drept, de mare importanță, în cazul acesta.

— Dar erai vinovată. De ce ai spus că nu știi ?

— El a văzut cum tăiam noptiera ; de ce m-a mai întrebat cine a stricat-o, numai așa ca să mă bată mai mult ?

Și acum, după ani de zile, gîndindu-se la bătaia cu pricina, singura pe care a încasat-o de la tatăl ei, fata spune că nu i-o poate ierta. Dacă ar fi fost bătută pentru greșeala respectivă, situația ar fi fost complet alta.

Desigur, bătaia rămîne bătaie, umilitoare în sine și detestabilă. Dar a o folosi pentru a obține de la copil ceva ce nu e necesar este într-adevăr odios.

Autoritate periclitată

Arhitectul Cărăușu observase că băiețelul său manifesta atracție către muzică. De aceea, cînd Florin a împlinit cinci ani, i-a cumpărat o balalaică. Acum, cînd este în clasa a III-a, Florin cîntă destul de bine la acest instrument, acompaniat la vioară și la pian de fetițele vecinilor de apartament. Tatăl încearcă din cînd în cînd să aranjeze și cîte o întîlnire cu vecinii, din dorința de a-l pune pe Florin să cînte. Cumpără și ascultă discuri de muzică clasică sau audiază împreună asemenea emisiuni la radio, cu intenția de a-l familiariza pe Florin cu acest gen de muzică.

La început, Florin răspundea cu plăcere îndemnului tatălui și-l însoțea chiar la unele concerte. După cîtăva vreme însă, reacționează negativ la toate încercările : picupul și radioul îl deranjează, nu mai vrea să cînte împreună cu fetele („da' ce, el e fetiță ?"), nu acceptă în nici un caz să meargă la concerte ; pe balalaică s-a așezat praful. Recent, tatăl a aflat din întîmplare adevăratele cauze. Bunica socotește că Florin își pierde prea mult timp cu balalaica, îi spune că dacă va mai cînta împreună cu fetele ve-

Dar fata tot nu a recunoscut și nici n-a plîns în fața tatălui.

Abia după ce el a plecat, s-a dus la mama și, hohotind în plîns, i-a destăinuit întîmplarea și adevărul întreg.

— De ce nu ai recunoscut cînd te-a întrebat ?

— Dar m-a bătut înainte de a mă întreba — încerca ea să stabilească exact cronologia, e drept, de mare importanță, în cazul acesta.

— Dar erai vinovată. De ce ai spus că nu știi ?

— El a văzut cum tăiam noptiera ; de ce m-a mai întrebat cine a stricat-o, numai așa ca să mă bată mai mult ?

Și acum, după ani de zile, gîndindu-se la bătaia cu pricina, singura pe care a încasat-o de la tătăl ei, fata spune că nu i-o poate ierta. Dacă ar fi fost bătută pentru greșeala respectivă, situația ar fi fost complet alta.

Desigur, bătaia rămîne bătaie, umilitoare în sine și detestabilă. Dar a o folosi pentru a obține de la copil ceva ce nu e necesar este într-adevăr odios.

Autoritate periclitată

Arhitectul Cărăușu observase că băiețelul său manifesta atracție către muzică. De aceea, cînd Florin a împlinit cinci ani, i-a cumpărat o balalaică. Acum, cînd este în clasa a III-a, Florin cîntă destul de bine la acest instrument, acompaniat la vioară și la pian de fetițele vecinilor de apartament. Tatăl încearcă din cînd în cînd să aranjeze și cîte o întîlnire cu vecinii, din dorința de a-l pune pe Florin să cînte. Cumpără și ascultă discuri de muzică clasică sau audiază împreună asemenea emisiuni la radio, cu intenția de a-l familiariza pe Florin cu acest gen de muzică.

La început, Florin răspundea cu plăcere îndemnului tatălui și-l însoțea chiar la unele concerte. După cîtăva vreme însă, reacționează negativ la toate încercările : picupul și radioul îl deranjează, nu mai vrea să cînte împreună cu fetele („da' ce, el e fetiță ?"), nu acceptă în nici un caz să meargă la concerte ; pe balalaică s-a așezat praful. Recent, tatăl a aflat din întîmplare adevăratele cauze. Bunica socotește că Florin își pierde prea mult timp cu balalaica, îi spune că dacă va mai cînta împreună cu fetele ve-

cinilor, îl vor rîde băieţii de pe stradă. Aşa se explică şi de ce mama lui Florin nu mai acceptă să petreacă unele seri cu vecinii şi de ce cînd e vorba de un concert, îi găseşte lui Florin ocupaţii „mai utile“ şi „mai interesante“.

Arhitectul Cărăuşu are şi alte „necazuri“ în problemele care-l privesc pe Florin. De cînd Florin a început să se descurce singur la masă, a încercat să-l înveţe să folosească furculiţa şi cuţitul aşa cum trebuie. Copilul deprindea greu tehnica respectivă, în orice caz o folosea stîngaci. Vrînd să-i arate cît de necesar este să se obişnuiască să mănînce în mod civilizat, l-a „invitat“ pe băieţel la un restaurant, unde era „musai“ să folosească tacîmurile „ca în societate“. Pe drum spre casă, copilul i-a mărturisit tatălui : „Are dreptate bunica ; e un adevărat chin să mănînci aşa cum vrei tu ; mai bine să nu mănînci decît să iei masa la restaurant. De cîte ori eşti acasă şi mănînci cu noi, eu mă scol de la masă mai mult flămînd. Noroc că tu lipseşti de multe ori, mama şi bunica nu mă chinuiesc ca tine“.

Şi iată cum arhitectul Cărăuşu îl pune pe fiul său în situaţia... de a fi „luat în rîs de copiii de pe stradă“, „îl chinuieşte, silindu-l să mănînce civilizat“, cum sfaturile lui nu mai „prind“, iar copilul se îndepărtează de el, autoritatea fiindu-i şubrezită cu bună ştiinţă de bunica şi mama copilului.

Aşadar, deşi părintele îşi cîştigă singur şi greu autoritatea, alţi membri ai familiei i-o pot periclita. Aceştia uită că, de fapt, concomitent sau cu vremea, şi-o pierd de tot şi pe a lor.

Convalescenţă întîrziată

La vîrsta de cinci ani, Lucian a suferit un accident destul de grav. Odată, la joacă, şi-a fracturat grav piciorul. I s-a făcut o grabnică intervenţie chirurgicală. Spitalizarea a durat mai mult ca de obicei, iar convalescenţa, aproape un an. Toate acestea au prilejuit, desigur, multe şi mari emoţii mamei sale. Era îngrijorată permanent de soarta băiatului, deşi medicii o asiguraseră de reuşita operaţiei, de faptul că Lucian îşi va reveni complet, dar că trebuie să dovedească răbdare. Într-adevăr, în prezent copilul este pe deplin sănătos. Mai mult, Lucian a devenit cel mai bun sportiv al clasei şi spune tuturor că orele cele mai plăcute în şcoală sînt cele de educaţie fizică ; îndrăgise acest obiect în cei trei ani cît făcuse educaţie fizică medicală. Deşi fractura, operaţia şi convalescenţa sînt de domeniul trecutului, mama lui Lucian se poartă cu fiul ei ca atunci cînd era bolnav. Nu-i cere nici un fel de efort, nu-şi arată niciodată nemulţumirea cînd băiatul aduce o notă proastă de la şcoală, nu-l trage la răspundere chiar cînd trage chiulul. Nici nu vrea să audă de îndatorirea lui Lucian de a participa la lucrările de atelier şi la activitatea

cinilor, îl vor rîde băieţii de pe stradă. Aşa se explică şi de ce mama lui Florin nu mai acceptă să petreacă unele seri cu vecinii şi de ce cînd e vorba de un concert, îi găseşte lui Florin ocupaţii „mai utile“ şi „mai interesante“.

Arhitectul Cărăuşu are şi alte „necazuri“ în problemele care-l privesc pe Florin. De cînd Florin a început să se descurce singur la masă, a încercat să-l înveţe să folosească furculiţa şi cuţitul aşa cum trebuie. Copilul deprindea greu tehnica respectivă, în orice caz o folosea stîngaci. Vrînd să-i arate cît de necesar este să se obişnuiască să mănînce în mod civilizat, l-a „invitat“ pe băieţel la un restaurant, unde era „musai“ să folosească tacîmurile „ca în societate“. Pe drum spre casă, copilul i-a mărturisit tatălui : „Are dreptate bunica ; e un adevărat chin să mănînci aşa cum vrei tu ; mai bine să nu mănînci decît să iei masa la restaurant. De cîte ori eşti acasă şi mănînci cu noi, eu mă scol de la masă mai mult flămînd. Noroc că tu lipseşti de multe ori, mama şi bunica nu mă chinuiesc ca tine“.

Şi iată cum arhitectul Cărăuşu îl pune pe fiul său în situaţia... de a fi „luat în rîs de copiii de pe stradă“, „îl chinuieşte, silindu-l să mănînce civilizat“, cum sfaturile lui nu mai „prind“, iar copilul se îndepărtează de el, autoritatea fiindu-i şubrezită cu bună ştiinţă de bunica şi mama copilului.

Aşadar, deşi părintele îşi cîştigă singur şi greu autoritatea, alţi membri ai familiei i-o pot periclita. Aceştia uită că, de fapt, concomitent sau cu vremea, şi-o pierd de tot şi pe a lor.

Convalescenţă întîrziată

La vîrsta de cinci ani, Lucian a suferit un accident destul de grav. Odată, la joacă, şi-a fracturat grav piciorul. I s-a făcut o grabnică intervenţie chirurgicală. Spitalizarea a durat mai mult ca de obicei, iar convalescenţa, aproape un an. Toate acestea au prilejuit, desigur, multe şi mari emoţii mamei sale. Era îngrijorată permanent de soarta băiatului, deşi medicii o asiguraseră de reuşita operaţiei, de faptul că Lucian îşi va reveni complet, dar că trebuie să dovedească răbdare. Într-adevăr, în prezent copilul este pe deplin sănătos. Mai mult, Lucian a devenit cel mai bun sportiv al clasei şi spune tuturor că orele cele mai plăcute în şcoală sînt cele de educaţie fizică ; îndrăgise acest obiect în cei trei ani cît făcuse educaţie fizică medicală. Deşi fractura, operaţia şi convalescenţa sînt de domeniul trecutului, mama lui Lucian se poartă cu fiul ei ca atunci cînd era bolnav. Nu-i cere nici un fel de efort, nu-şi arată niciodată nemulţumirea cînd băiatul aduce o notă proastă de la şcoală, nu-l trage la răspundere chiar cînd trage chiulul. Nici nu vrea să audă de îndatorirea lui Lucian de a participa la lucrările de atelier şi la activitatea

patriotică, deși, după cum arătam, acesta se situa printre sportivii fruntași.

La orele de consultații pentru părinți, mama lui Lucian îi cocoloșește lipsurile, nu manifestă nici o dorință pentru îndreptarea lucrurilor. Convinsă că are pe deplin dreptate, face totdeauna referiri la cele întîmplate în trecut și motivează profesorilor : „Băiatul meu a fost bolnav și trebuie să fim cu toții foarte atenți cu el“. Iar tatăl lui, în astfel de împrejurări, lasă totul pe seama soției, scuzîndu-se într-un fel : „Mama lui s-a ocupat de el tot timpul bolii și al convalescenței ; ea îl cunoaște mai bine și știe cum să procedeze“. Iată cum, din cei doi părinți ai lui Lucian, în mod egal răspunzători de educația lui, unul se eschivează, altul îl menajează nejustificat, iar băiatul — profitînd de situație — a devenit un perpetuu „convalescent“, ieșind de sub autoritatea lor.

Să nu „menajăm" copilul de adevăr

Victorița a rămas de mult orfană de tată. De creșterea ei și a celor doi frați mai mici s-a ocupat doar mama. Este harnică în ale gospodăriei, pricepută la toate și, fiind un copil cu multă sensibilitate, este oricînd dispusă să dea un ajutor. Nici nu-i ceri bine sprijinul că ea și sare să ajute cu cîte ceva pe cei ai casei sau pe colegii ei.

În ce privește școala însă, ea nu a fost ajutată și controlată acasă, nimeni nu i-a imprimat un program serios de învățătură. Își pregătea lecțiile pe apucate ; le copia de la colegi, în pauze. Cînd lecțiile cereau un efort mai mare, se scuza în fel și chip pentru faptul că nu și-a îndeplinit această obligație, iar cînd își dădea seama că nici scuza nu mai poate sta în picioare, dispărea de la unele lecții.

Mama Victoriței e suferindă. Este des în concediu medical și chiar internată la spital. Din această cauză nu o poate supraveghea pe fată cum poate ar dori-o. Victorița însă își justifica toate absențele motivînd că „i-a fost rău mamei, a trebuit să o ajut ; am plecat pentru o oră acasă să mai văd de mama, s-o ajut să ia medicamentele“.

Cînd profesorii și dirigintele încearcă să verifice temeinicia motivărilor Victoriței, mama n-are curajul să scoată la iveală adevărul, deși observă că absențele sînt din ce în ce mai multe. Acoperindu-i greșelile, motivîndu-i absențele, îi dă Victoriței posibilitatea să-și consolideze convingerea că o „va apăra" ori de cîte ori se va ivi ocazia. Și cînd, în fine, a vrut să se oprească, era prea tîrziu. I-a cerut Victoriței îndreptarea în zadar. Nu mai avea nici un fel de autoritate în fața copilului ei.

Puterea exemplului personal

Firește, nu există părinți care să dorească vreun rău copiilor lor, să le orienteze în mod voit educația într-o direcție greșită. De obicei, fiecare dorește ca acesta să învețe conștiincios, să termine școala cu succes, să se specializeze în domeniul pentru care dovedește unele înclinații și capacități, să devină un om folositor societății. Dar cum poate fi determinat copilul să aibă o astfel de atitudine față de învățătură, față de îndatoriri, în general ? Cred că soluția nu trebuie căutată în afara familiei. Cea mai bună cale este ca noi, părinții, să ne facem la rîndul nostru datoria, să fim un exemplu bun pentru copiii noștri, îndeplinind cu conștiinciozitate și responsabilitate îndatoririle noastre în familie și la locul de muncă, interesîndu-ne îndeaproape de comportarea copiilor la școală, acasă și în mediul în care ei își petrec orele lor libere. Toate acestea nu trec neobservate de către copii, care ne vor aprecia și stima în consecință.

Ținem, desigur, cu toții ca din copiii noștri să iasă oameni cinstiți și drepți, serioși și de nădejde, care să-și respecte cuvîntul dat. Dar pentru aceasta trebuie ca noi în primul rînd să ne respectăm în orice

ocazie cuvîntul dat față de copii, uneori poate și cu prețul unor sacrificii, să dăm dovadă de etică și echitate în raporturile noastre cu ei și cu alții, chiar și în lucrurile cele mai mărunte.

Sîntem cu totul de acord și dorim ca fiul sau fiica noastră să nu mintă ; dar atunci nici măcar să nu le cerem să spună unora la telefon că nu sîntem acasă, pentru a scăpa de cine știe ce obligație sau situație neplăcută. „Spune și tu că nu te-ai simțit bine" — își sfătuiesc unii copilul, cînd acesta, din diferite motive, nu și-a putut pregăti temele. Ce poate fi mai dăunător decît un astfel de îndemn ? Îmi amintesc de o mamă care în mod regulat îi scria copilului tema. Învățătorul nu reușea să o convingă de răul pe care îl făcea copilului procedînd astfel. Pînă într-o zi cînd, profitînd de faptul că mama îi scrisese doar a doua jumătate a temei, a evaluat lucrarea cu două note : pentru prima jumătate, nota 8, iar pentru a doua, nota 4. După această întîmplare, elevul nu i-a mai dat voie mamei să-l „ajute". Numai astfel, pe o cale destul de indirectă, învățătorul a reușit să pună lucrurile la punct.

Dar dincolo de toate acestea, ne întrebăm, pe bună dreptate, ce pot crede copiii despre asemenea părinți, ce idee își pot face ei despre cinste și sinceritate cînd sînt confruntați cu astfel de complicități și primesc asemenea sfaturi ?

Dorim ca în școală și la joacă, iar mai tîrziu în viață, copiii noștri să nu rîvnească la bunul altora, să nu vorbească de rău în absența celor în cauză, să nu-și jignească prietenii, să manifeste grijă și considerație față de ei. Nu e firesc atunci să evităm și noi, măcar în prezența lor, discuțiile nepotrivite despre colegii noștri, despre subalterni și șefi, despre vecini și despre cunoscuți ? Dacă ei nu văd o totală concordanță între îndemnurile și sfaturile pe care le dăm și comportarea noastră de toate zilele, prestigiul nostru se șubrezește foarte repede. Copilul înregistrează atitudinea noastră și va fi contrariat de cerința de a se purta altfel. Iată cîteva exemple în acest sens, la care orice comentariu ar fi de prisos :

Oaspeții au plecat acasă. Băiețelul gazdei își manifestă nemulțumirea, arătînd „cît de proști, cît de răi, cît de..." au fost micii lui musafiri, cu care se jucase. Apostrofat de părinți pentru această atitudine, el reacționează prompt : „Dar voi de ce îi vorbiți de rău pe părinții lor ?".

. . . .

În tramvai, o cetățeană arată taxatorului un copilaș de 5—6 ani care nu cumpărase bilet. La intervenția acestuia, copilul spune că e cu mămica și că biletul trebuie să fie la dînsa.

— Ți-am spus doar că nu te iau în oraș. De ce te-ai urcat în tramvai ?

— Dar mi-ai promis că dacă voi fi cuminte, mă iei și pe mine la tanti Rica.

— Nu merg la dînsa. Am alte treburi.

— Dar eu te-am auzit cînd ai vorbit cu tanti la telefon și știu că te duci la ea.

. . . .

Un copilaș de 5—6 ani încarcă cu lopățica și cară de zor cu găletușa nisip dintr-o grămadă aflată pe partea cealaltă a străzii. Îl opresc și îl întreb :

— Măi, băiețele, de ce iei nisip ? la ce îți trebuie ?

— Tata mi-a spus să iau, că are nevoie.

— Bine, dar nisipul nu e al tău ; l-au adus vecinii tăi pentru că au nevoie de el.

— Le mai rămîne și lor, că eu nu îl iau pe tot ; nouă ne trebuie puțin.

— Uite, ceea ce faci tu nu e frumos ; tu mergi la școală ?

— Nu, merg la grădiniță.

— La grădiniță nu vi s-a spus că nu e frumos să luați din lucrurile altora, că asta se numește furt ?

— Ba mi-a spus, dar eu nu fur, eu iau, că ne trebuie.

— Ce-ai zice dacă aș spune educatoarei tale că furi nisip de la vecini ?

— Tu nici nu știi pe care ușă intră tovarășa !...

Lîngă el era prietenul lui mai mare, elev în clasa a II-a. Îl întreb pe acesta :

— Ascultă, tu ești prieten cu el ?

— Da, desigur ; sîntem prieteni buni.

— Dacă ești prieten cu el, de ce nu-l înveți că ceea ce face el nu este nici frumos, nici cinstit ?

— Dar el nu ia nisipul de la mine.

. . . .

Nu e greu de presupus ce educație au primit acești doi copii — nu întîmplător prieteni. Se vor găsi poate unii care să spună : „Ce, mare lucru ! A luat și el cîteva găletușe de nisip !" Noi am face precizarea : „Azi cu lopățica și cu găletușa, mîine cu lopata și...".

Referindu-se la rolul considerabil pe care îl are exemplul personal cît și evitarea oricăror artificii în munca educativă, Makarenko scria în *Cartea pentru părinți* : „Totul educă : oamenii, lucrurile, fenomenele, dar, în primul rînd și în cea mai mare măsură, oamenii. Dintre aceștia, primul loc îl ocupă părinții și educatorii... Scamatoriile în materie de educație în familie trebuie părăsite cu hotărîre. Creșterea și educația copiilor sînt un lucru însemnat, serios și de foarte mare răspundere și se înțelege de la sine că este o treabă grea. Aici nu poți să scapi cu un truc ieftin. Dacă ai făcut un copil, înseamnă că te-ai angajat, pe mulți ani înainte, să-i dai întreaga încordare a gîndirii dumitale, toată atenția și toată voința. Trebuie să fii nu numai tatăl și îndrumătorul copiilor dumitale, ci și organizatorul propriei dumitale vieți, pentru că nu poți fi educator în afara activității dumitale de cetățean și în afara personalității dumitale".

Iată adevăruri de care trebuie neapărat să ținem seama dacă vrem să exercităm asupra copiilor o influență propice unei dezvoltări sănătoase, influență a cărei eficacitate este în mare măsură în funcție de exemplul personal bun pe care îl oferim zi de zi.